Наше Слово

РІК LXV № 15 (3270) ВАРШАВА, 12 КВІТНЯ 2020 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAIŃSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Фото Ігоря Горківа

Кордон міцніший від пандемії

Фото з польсько-українського кордону в Корчовій, де тисячі українців у скупченні намагаються в'їхати на Батьківщину 27 березня, обійшло світові мас-медіа. Про це написали найбільші англомовні видання: «Reuters», «The New York Times» чи англійська редакція RT (кол. «Russia Today»). Тісні, з обмеженою гігієною кілометрові черги вразили – у той час, коли уряди наказують тримати дистанцію, черга на польсько-українському кордоні виявилася сильнішою від коронавірусу.

«До кінця п'ятниці, 27 березня, буде закрито державний кордон та припинено всі пасажирські перевезення. Два тижні тому я закликав громадян терміново повернутись до України», – наголосив у спеціальному зверненні 26 березня президент України Володимир Зеленський. – «Про тих, хто не зможе повернутись у найближчі два дні, подбають наші дипломатичні представництва та українські громади за кордоном», – додав він.

Цей текст спричинив черги на трьох ще чинних пропускних пунктах між Польщею та Україною. Попри уточнення Міністерства закордонних справ України, що після 27 березня українці зможуть і далі повертатися (тільки не рейсовим транспортом), слова президента були інтерпретовані частиною медій і громадян як цілковите закриття в'їзду в Україну. Ті, хто жили на дві країни, знову мусили робити вибір за досить обмежений час.

Залишитися чи виїхати?

Причиною прийняття такого екстремального вибору два тижні перед цим стала польська влада – котра закрила кордон Польщі для іноземців 13 березня. Чимало громадян України, що тимчасово перебувають у Польщі, зрозуміли це як наказ виїхати. Варшава дала на вибір близько 30 годин – за цей час ціни на проїзд до кордону виросли навіть удев'ятеро. В українських групах Польщі у соцмережах мігранти відчайдушно шукали відповіді: залишитися чи виїхати. Під час попередньої облоги кордону преса звернула увагу на небезпеку: обмежена кількість туалетів, до того ж платних. Це спричинило дисонанс із постійними закликами дотримуватися гігієни.

Київ також змусив мігрантів вирішувати досить швидко. Текст звернення Зеленського був опублікований на президентській сторінці о 20:00 четверга, отже в бажаючих було 28 годин до моменту заявленого закриття кордонів. Питання про вибір, котра країна, знов почало звучати на українських форумах в інтернеті: цього разу умови були важчими, у Польщі почалися перші звільнення і виселення з гуртожитків. Загроза епідемії стала очевиднішою, як і ризик втрати роботи – тому після заяви Зеленського виїхати вирішила більша кількість людей, ніж півмісяця перед тим. До того ж, наприкінці березня на польсько-українському кордоні працювали лише три пункти перетину: жоден з них не був пішим. Якщо польська сторона пропускала громадян України пішки, то українські прикордонники змушували шукати їх транспорту. Ціни за переїзд кількох десятків метрів бували вищими, ніж кілька місяців тому автобус із Любліна до України.

«Якщо у вас є можливість залишитися у країні вашого теперішнього перебування, будь ласка, зважте усі ризики. Ваша відповідальна поведінка може зберегти ваше здоров'я і життя людей, що навколо», – закликало МЗС України.

Хто подбає про громадян України? – «Закордонні громади»

От тільки заклики до відповідальної поведінки громадян звучать щонайменше дивно – там, де безвідповідально поводиться влада. Заява Зеленського як мінімум була такою: це був збір побажань, без урахування наслідків.

Як хоч би з тим, що про громадян України поза межами держави «подбають українські громади за кордоном». Що хотів сказати автор – невідомо, проте організації, до яких я звернувся з запитанням: Об'єднання українців у Польщі чи фонд українських мігрантів «Наш вибір» не отримали з боку Києва запитів щодо координації допомоги громадянам.

Три дні після заяви Зеленського міжнародну Робочу групу для підтримки українських громад під час пандемії створив Світовий конгрес українців: проте на момент створення ця група щойно заявила про тісну співпрацю з Міністерством закордонних справ України, урядами, громадськими організаціями та церквами. Натомість громадяни, які залишились, найчастіше потребують негайної допомоги. Як вони мали звернутися до українських громад у зв'язку зі зверненням президента – певно не знають навіть на Банковій.

Київ звинувачує Польщу у виникненні черги

У день величезної черги в Корчовій кілька представників української громади з Перемишля возили воду громадянам України. У Щеціні Іван Сирник з місцевого ОУП допомагає місцевим громадянам України, котрі потрапили в карантин. Мирослава Керик з «Нашого вибору» зібрала гроші і відкрила інфолінію для мігрантів.

2.

eprasa.pl c154bc7f64

ПОГЛЯДИ

Сортування та переробка сміття: чому система не функціонує

ГРИГОРІЙ СПОДАРИК, журналіст

В останні місяці у багатьох регіонах Польщі зросли ціни на вивезення сміття. Однак дорікати місцевій владі не варто. Пам'ятаймо, що кожні додаткові видатки з її бюджету можуть означати зменшення фінансування нашої громадської активності.

Про «сміттєву проблему» на прикладі Вармії та Мазур розповідають представники структур місцевого самоврядування та члени нашої громади – секретар міського управління в Ґурові-Ілавецькому Андрій Воробець та війт ґміни Свйонтки Славомир Ковальчик.

Вартість цих комунальних послуг зростатиме й далі – переконаний СлавомирКовальчик. Він підкреслює, що, згідно із законом, місцеве самоврядування не може докладати свої кошти до оплати послуг із вивезення сміття, а також – не має права на цьому заробляти. Процес має бути збалансованим. Ціна такої послуги залежить від вартості транспортування, зарплат працівників чи спеціальних оплат на сміттєзвалищах. Усе це останнім часом значно подорожчало і буде дорожчати й далі.

– Може статися так, що самоврядування муситиме підвищити оплати, інакше до війта будуть претензії щодо поганого управління, – пояснює Славомир Ковальчик.

Польща не перший рік має системну проблему з побутовими відходами. Вступаючи у ЄС, держава зобов'язалася поетапно запроваджувати сортування та переробку сміття. На сміттєзвалищах і полігонах його має залишатися щораз менше. Для цього відходи треба переробляти на альтернативне паливо. Андрій Воробець говорить, що в Ольштині його виробляє Підприємство комунальних послуг, куди потрапляє сміття з усього регіону. Але ця система – не повністю самодостатня, бо підприємство не має інфраструктури для спалення сміттєвого палива і вироблення енергії. Частину забирають цементні заводи, але вони хочуть за це немалі гроші. І врешті-решт це оплачує, очевидно, кожен із нас. Парадокс полягає у тому, що ми сортуємо сміття, а потім його немає де використати. Ситуацію можна було би вирішити, побудувавши у кожному воєводстві хоча б один спалювальний завод. Однак місцеве самоврядування і центральна влада досі не можуть про це домовитися. На виробників упаковок також зараз ніхто не накладає спеціальні оплати за впорядкування їхніх відходів. Багато представників місцевого самоврядування вважає, що це несправедливо. Якщо виробники не хочуть проявити солідарність, то повинні були би самі забезпечити, наприклад, збір пляшок та інших упаковок у крамницях.

Фото автора статті

Важливо, що органи самоврядування, як і окремі громадяни, мусять сортувати відходи.

– Якщо ми не досягнемо встановлених законом показників, то заплатимо штраф, – пояснює Андрій Воробець. Водночас він підкреслює, що ми створили собі проблеми вже тоді, коли взяли на себе європейські зобов'язання, бо у Польщі не було комплексних і відпрацьованих способів функціонування цієї системи, як, наприклад, у Німеччині чи скандинавських країнах. Ми запроваджували власні правила частинами, хаотично, прагнучи в основному уникнути штрафів за відсутність реформ у галузі сміттєпереробки.

– Введення якоїсь однієї складової не змусить систему функціонувати правильно, – підкреслює Андрій Воробець. На його думку, зараз головна проблема у Польщі – це уже відсортоване сміття і те, що з ним тепер робити.

Боротьба з коронавірусом змусила нас забути про багато буденних клопотів, але вони не зникли. Поки що невідомо, чи будемо ми цього літа зустрічатися на якихось масових заходах; хочеться вірити, що так. Подумаймо, що ми залишаємо після себе, коли фестивалі закінчуються. Якщо комусь це не здається проблемою – запитайте в організаторів, скільки часу і зусиль їм доводиться витрачати на те, аби привести до ладу територію, на якій ми так весело проводили час. Пам'ятаймо також, що проблема сміття – це не лише питання екології, культури і відповідальності. Це також «живі» гроші, яких завжди може не вистачити на наші громадсько-культурні потреби, що ніколи не будуть пріоритетами для будь-якої гілки влади. Але ми мусимо нагадувати правлячим колам, що питання сортування сміття й далі чекає на логічне і системне вирішення. ■

Продовження з 1 сторінки

У Любліні за сприяння Кшиштофа Становського, директора у місцевому самоуправлінні, відомого приятеля української громади, діє фейсбучна група допомоги українцям у Польщі: тут можна знайти надійну інформацію про легалізацію, сам Становський популяризує спрощену процедуру надання номера PESEL для громадян України (без нього важко звернутися до лікаря), є також вебінари для мігрантів. Усі ці ініціативи мають місце без втручання і відома українського президента.

Водночас з боку Києва пролунали звинувачення в бік Польщі стосовно черги 27 березня. Голова Державної прикордонної служби України Сергій Дейнеко виступив 31 березня в ефірі телеканалу «1+1» і наголосив, що проблема полягала «не в прикордонниках України, а у тому, що черги накопичувались на польському боці».

От тільки дані очевидців (та здоровий глузд) підказують, що з інтерпретацією Дейнека не все гаразд: що значить, що черга «накопичувалася»? Чому, як наголошують очевидці, польські чиновники зуміли пропустити громадян України пішки, а українські – змушували шукати автівки? Чи прикордонники не усвідомлювали, що таким чином створюють загрозу здоров'ю людей і корупційну схему водночас? Створений само собою чиновницький бар'єр, до слова, українська сторона героїчно намагалася побороти – рятувальники перевезли частину людей своїм транспортом, проте їхніх зусиль було замало: під вечір прикордонники здалися перед юридичним бар'єром і вирішили також зі свого боку пускати людей пішки. Того дня з Польщі в Україну в'їхало 22 тисячі людей. У суботу на кордоні було вже спокійно.

Гра польської політики

Утім, критиків черги в Корчовій не бракувало з польського боку. Міський голова Перемишля Войцех Бакун був невблаганний: «Усе це не відповідає рекомендаціям Санітарно-епідеміологічної служби чи Міністерства охорони здоров'я. Забороняється збиратися більш ніж двом людям, дозволяється здійснювати лише необхідні поїздки», – так його висловлювання цитують англомовні медіа.

У бік України Бакун почав вкидати політичні камінці під час вивозу українських громадян потягами «Укрзалізниці» з Перемишля. Політик руху «Кукіз'15», що очолив місто внаслідок кампанії 2018 року, до якого втягнув антиукраїнський електорат, знайшов благодатне поле для політичного маневру: напад на українську владу та воєводу Підкарпаття з конкурентного ПіС за погану організацію і водночас – представлення українців, котрі повертаються додому, як джерела загрози.

«Ми пропонували допомогу в організації, забезпечення водою, гарячими напоями, їжею, сухими пайками тощо, але не було з ким говорити. Замість цього ми отримали кілька сотень людей з Польщі, а може, і з інших європейських країн, котрі переміщаються містом у пошуках їжі та напоїв о першій вночі», – написав Бакун 20 березня. Для нього опис ситуації з українцями на кордоні став політичним паливом – його зауважили центральні медіа. «Немає цензурних слів, щоб показати, що нам приготувало посольство України у співпраці з нашим урядом», – наголошував він.

Коронавірус, з одного боку, викликав почуття екзистенціальної загрози. З іншого – показав, що жоден уряд не є в стані впоратися з масштабом проблем на різних фронтах: медицина, суспільні обмеження чи закриття кордонів. Усі рішення приймаються нашвидкуруч і не бувають позбавлені вад (розпорядження про обмеження руху може з'явитися в законодавчому щоденнику за годину перед нововведенням, а може й кілька разів змінюватися).

Польщу епідемія застала в найгірший з можливих моментів – політичної поляризації, неможливості громадянського консенсусу, відсутності довіри до рішень. І як наслідок – мотивованих підозр, що рішення є наслідком політичної калькуляції (як-от критика Бакуна), а не стратегії з охорони населення від пандемії.

Години мотивують десятиліття

Політична мотивація рішень чи автопромоція публічного життя на епідемії досить сильно контрастують із рівнем самодопомоги. Стан непевності, загрози для життя, евакуацій чи недовіри до «чужих», а водночас самоорганізації чи волонтерства у чомусь нагадує Донбас–2014 (у суспільному, не військовому контексті) – дуалізм людських виборів на тлі епідемії, підлість і благородність, індивідуалізм і колективізм в одній картинці можуть вражати. Українські громадяни, котрі штурмують аеропорт і виламують його двері, та українські мігранти, котрі збирають на допомогу українським медикам. Іммігрант з Італії, котрий на Хмельниччині через гучномовець закликав земляків залишитися вдома, і його сусіди, котрі розтрощили авто і викрали апаратуру. Врешті український президент, котрий викликає чергу іммігрантів, і українські дипломати, котрі стають на голову, щоб повернути додому громадян.

Це лише підтвердження, що теперішній період – критичний, у лічені години може вирішитися те, що мотивуватиме наше життя на десятиліття. Зараз знищуються людські життя, кар'єри, економіки держав і цілі їхні інститути.

А польсько-український кордон – стоїть. Ця фортеця [з одним туалетом] стає незноснішою, неприступнішою. Навколо неї розвивається тіньовий інститут польсько-українського прикордоння, він зміцнює стереотипи, відроджує й укріплює мотивовані упередженням реакції.

Кордон як інститут зміцнився там, де інші сфери зруйнувалися або зазнали серйозних втрат. І він імовірно мотивуватиме польсько-українські відносини ще більше, ніж це було досі. ■

Ігор ІСАЄВ

eprasa.pl c154bc7f64

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Де і як приєднатися до участі в недільних церковних службах

Всіх вірних Української греко-католицької церкви у Польщі під час тривання державного карантину просять користатися з наданої владиками диспензи та брати участь у недільній службі за допомогою телебачення: на каналах TVP KULTURA або TWOJA TV PRZEMYŚL. Також можна приєднатися до онлайн-трансляцій богослужінь із катедрального собору у Вроцлаві – на YouTube-каналі Вроцлавсько-Ґданської єпархії (більше на сайті cerkiew.net.pl). Онлайн-трансляції богослужінь з православних храмів у Білостоці можна подивитися на YouTube-каналі ArchiBial або послухати на радіо на хвилі 103,3 FM.

Консульства України в Польщі закриті до 24 квітня

Українські дипломатичні установи інформували, що будуть закриті для відвідувачів до 3 квітня. Проте через загрозу поширення коронавірусу консульства України у Варшаві, Ґданську, Кракові та Любліні продовжили карантин до 24 квітня. Окремі послуги все-таки можна буде отримати, попередньо зателефонувавши або через електронну пошту. З питаннями щодо невідкладних дій українці в Польщі зможуть звернутися до консульства за електронною поштою: consul_pl@mfa.gov.ua (для консульського відділу в Варшаві) та gc_plg@mfa.gov.ua (для інших консульських установ).

Посольство України в Польщі привітало Олександра Колянчука із 88-річчям

Фото Павла Лози

«Сьогодні (2 квітня – *прим. ред.*) видатному українському історику і громадському діячеві доктору Олександрові Колянчуку виповнюється 88 років! Посольство України щиро вітає іменинника з Днем народження!», – йдеться у повідомленні дипредставництва на офіційній сторінці у Фейсбуці. У Посольстві підкреслили значення діяльності ювіляра: «Дякуємо за великий внесок у відродження і популяризацію історії боротьби України за незалежність, підтримання пам'яті про Героїв Армії Української Народної Республіки, про братерство зброї Армії УНР і Війська Польського у 1920 році у протистоянні більшовицькій навалі. Праці Олександра Колянчука і його турбота про історичну пам'ять українського народу викликають глибоку повагу і є взірцем для сучасних і майбутніх поколінь українців у Польщі та у всьому світі». Українські дипломати побажали Олександрові Колянчуку міцного здоров'я, добробуту, нових звершень у дослідницькій і громадській діяльності. Ми, редакція «Нашого слова», також приєднуємося до цих побажань!

Нагадаємо, що український історик з Перемишля є одним з героїв фотовиставки (*на фото*) «30/100_ПЛ. 30 років Свободи» («30/100_PL. 30 lat Wolności»), яка 5 березня відкрилася у Варшаві.

У Вроцлаві українка стала жертвою «фальшивого поліцейського»

Українка Марія Кузик приїхала до Вроцлава з України рік тому. Тут жила зі своїм 76-річним хворим дядьком і працювала у клінінговому сервісі в двох місцях: протягом тижня прибирала в офісних приміщеннях, а у вихідні дні – в лікарні. Віза 59-річної українки закінчилася у березні, тож вона збиралася поїхати в Україну, щоб зробити ще одну. Жінка забрала з банку готівкою все, що їй вдалося відкласти, тобто 15 тис. злотих, і зберігала їх вдома. Історію пані Марії публікує gazetawroclawska.pl.

«Ми знаємо, що вона собі багато у чому відмовляла, аби назбирати грошей. Вона жила по-справжньому скромно», – розповідає Моніка Кокошка з компанії, в якій працювала жінка. Однак гроші були втрачені. Поки пані Марія працювала, її дядька ошукали. «Люди, які представились працівниками банку та поліції, постукали в його квартиру. Вони знали прізвище дядька та його стаціонарний номер телефону», – каже Лукаш Ковальчик, ще один співробітник Марії Кузик. Шахраї сказали, що у них є інформація про те, що в квартирі зберігаються гроші, але вони можуть бути фальшивими і їх слід перевірити. Як доказ вони дали дядькові Марії номер телефону, за яким він міг би підтвердити особу поліцейського. Чоловік зателефонував, хтось підняв трубку і підтвердив, що він є вроцлавським поліцейським. Шахраї взяли 15 тисяч злотих на «перевірку» і зникли. Про справу повідомили в поліцію. Пані Марія в Україну не поїхала, залишилася на підставі безвізу. Однак, опинилися без засобів до існування, у неї в гаманці було лише кількадесят злотих.

«Пані Марія є надзвичайно приємною, чесною та працьовитою людиною. Незважаючи на свій вік і клопоти, пов'язані з турботою про свого хворого дядька, вона завжди усміхнена, доброзичлива і готова допомогти», – описує жінку Лукаш Ковальчик.

Тепер пані Марія потребує допомоги сама. Люди з її оточення відкрили спеціальний рахунок на порталі zrzutka.pl, де можна було фінансово підтримати жінку. На сьогодні організатори зібрали понад 15 тисяч злотих і призупинили збір коштів. «Коли ми повідомили пані Марії про наші дії, вона була дуже зворушена. Сказала, що незалежно від того, який буде ефект збірки, частину коштів вона передасть на допомогу в боротьбі з коронавірусом», – додає Моніка Кокошка.

На жаль, робота шахраїв методом «на поліцейського» або «на онука», що потребує допомоги, – це дуже поширені варіанти ошукування. За даними статистики, кожного дня таким чином гроші у Польщі втрачає кілька осіб. Найчастіше жертвами шахраїв стають пенсіонери та літні люди. Тому варто пам'ятати, що поліцейські ніколи не інформують нікого про «дії», які ведуть, та не просять передати гроші невідомій людині.

Бартошицькі учениці стали лауреатками воєводських змагань

▲ **Марія-Софія Сич.** Фото – з фейсбук-сторінки школи

П'ятеро учениць Початкової школи № 8 ім. Лесі Українки з українською мовою навчання в Бартошицях здобули чотири титули лауреаток та три титули фіналісток у змаганнях зі шкільних предметів Вармінсько-Мазурського воєводства.

Очолює трійку лауреаток з польської мови Марія-Софія Сич, VIII клас (єдина у воєводстві отримала найкращий результат – 50 балів з 50 можливих, ученицю до змагань готували вчительки Данута Рогун, Оксана Корисько). Наступні лауреатки з польської мови – це Наталія Даньків, VII клас та Мартина Левкович, VII клас (їх готувала Данута Рогун). Лауреаткою з російської мови стала Еліза Попова, VII клас, а фіналістки з цього предмету – Ангеліна Тригубова, VIII клас та Марія-Софія Сич, VIII клас (учениць до змагань з російської мови підготувала учителька Олександра Латанишин). Школа у Бартошицях має теж одну фіналістку з математики. Нею є Марія-Софія Сич, VIII клас (учителька – Лідія Стираньчак).

Відвідай Софійський собор

Собор Божої Мудрості в Києві, як і багато храмів в Україні, був закритий для відвідувачів. Доступ до таких об'єктів обмежений для всіх осіб, крім необхідних працівників; інші працюють віддалено. У зв'язку з цим, зараз Собор Божої Мудрості в Києві можна відвідати віртуально. Для цього треба зайти на сайт Київської Софії (st-sophia.org.ua) та обрати закладку «Віртуальні тури». Софійський собор – це визначна пам'ятка історії та архітектури України, розташована на Софійській площі міста Києва. Збудований 1037 року київським князем Ярославом та названий на честь святої Мудрості Божої, Собор вважається одною з небагатьох уцілілих споруд часів Русі. Ця пам'ятка української архітектури та монументального живопису XI-XVIII століть у 1990 році внесена у список об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Український боксер став громадянином Польщі

Фото з facebook.com/cherkashin.f/

24-річний боксер Федір Черкашин з Харкова після того, як дізнався, що його бабуся народилася у Польщі, вирішив змінити країну проживання. Про це пише інформаційне агентство «Главком».

Як харківський боксер опинився в Польщі? Його мама випадково, прибираючи вдома, знайшла документ про те, що бабуся боксера народилася в Польщі. Так у нього з'явилася можливість отримати Карту поляка. Як стверджує сам Федір Черкашин, спочатку особливо не вірив в цю можливість, але поспілкувався з людьми, які займаються цим питанням, і загорівся ідеєю переїзду. Харків'янин пішов на курси польської мови і вже через три місяці здав іспит на отримання Карти поляка.

«Карта поляка дозволила мені отримати польське громадянство, – каже чоловік. – На даний момент я вже є громадянином Польщі. Я здав іспит і отримав паспорт. Після бою з Менді я офіційно про це сказав на польському телебаченні. Прапор Польщі у мене завжди буде присутній на боях. Але також сказав, що у мене завжди буде і прапор України, який піднімали на моїх боях з самого дитинства. Я чесно про це заявив, і поляки це нормально сприйняли. У Польщі є боксер – Даріуш Міхальчевський, він, наприклад, виступав під прапором Німеччини».

Отримання Карти поляка не порушує українських законів, але відкриває шлях для юридичної колізії, яка саме й виникла у випадку з харківським боксером. Справа в тому, що Україна не визнає подвійного громадянства. Тож, щоби отримати польський паспорт, харків'янин мав спочатку відмовитися від українського громадянства. Це ж зробити неможливо, оскільки виникає інша правова колізія – Україна приєдналася до конвенції про апатридів, яка не дозволяє плодити «безбатченків». Таким чином, у боксера нині є два дійсних паспорти – громадянина України та Польщі.

Федір Черкашин – не єдиний український спортсмен, який прийняв польське громадянство. Слід згадати уродженця Ковеля Тараса Романчука, який у лютому 2018 року став громадянином Польщі. Місяцем пізніше футболіста запросили до національної збірної Польщі. Наразі він зіграв один матч для «червоно-білих». Бабуся Романчука народилася в першій половині 1939 року в місті Влодава (Люблінське воєводство) і під час Другої світової війни разом з родиною була переселена на територію сьогоднішньої України, як і сотні тисяч інших українців. Тарас Романчук вже шість років виступає за команду екстракласу (найвища футбольна ліга у Польщі) – «Ягеллонію Білосток». Минулого року на одному з матчів футболіст з протилежної команди назвав його «бандерівцем» і закликав забратися в Україну.

Українець підпалив три авто, намагаючись заснути в одному з них

Такий нетиповий інцидент стався через українця на одній з вулиць Вроцлава. Як повідомляє портал gazetawroclawska.pl, чоловік не мав де заночувати, тож вирішив зробити це в чужому авто, яке стояло на відкритому паркінгу на одній з вулиць міста. Перед сном він вирішив запалити цигарку, що якимось чином призвело до серйозної пожежі автомобіля. Про випадок повідомили свідки. Полум'я практично знищило автомобіль, у якому збирався спати 40-річний українець. Також пожежа пошкодила дві інші машини, які були поблизу. Збитки загалом оцінюються в 15 тис. злотих. Українця затримали і пред'явили йому звинувачення у знищені чужого майна. Тепер йому може загрожувати покарання у вигляді до п'яти років позбавлення волі.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**

Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

eprasa.pl c154bc7f64

ГРОМАДА

«Робимо своє, бо не маємо виходу»

Як зараз живуть та працюють польські українці, представники різних професій: є хвилювання і вичікування, але також надія і оптимізм. При цьому не всі можуть працювати з дому.

Дарія Мулярт в одному з комерційних видань відповідає за продаж реклами. Вже три тижні вона працює дистанційно: офіс поміняла на дім, але завдання виконує ті самі. «Моя ефективність впала, бо немає охочих купувати рекламу, – розповідає Дарія. – Підприємці економлять гроші на найближчі місяці, бояться невідомого майбутнього. Фірми працюють, хоч отримуємо вже листи і про припинення діяльності».

Зараз мала би стартувати промокампанія шоколадних продуктів, які масово дарують дітям на перше святе причастя, проте з відомих причин акція призупинена. Цікаво виглядатиме теж ситуація з Великоднем, бо частина людей вже призвичаїлась замовляти доставку святкових страв у ресторанах, а ті зараз обмежили діяльність і не зможуть обслужити всіх. «Тому багато хто повернеться до традиції страви готувати самотужки», – передбачає Дарія. Ще одне явище – значно скоротився продаж алкогольних напоїв, особливо пива. Вони не продаються, бо закриті бари та ресторани, а товариські зустрічі обмежені.

Дарія не боїться найгіршого варіанту у своїй фірмі, тобто звільнення. Діяльність підприємства зосереджена на паперовому видавництві, інтернеті та організації торгових конгресів. Останні хоч зараз і не працюють, але саме їх вона рекомендує підприємцям з України, бо такі конгреси – це простір, де зустрічаються виробники і продавці, зокрема представники мережевих крамниць. «Ми готуємо дуже фахову інформацію з економіки, виробництва чи торгівлі. Люди читають нас і довіряють нам», – говорить Дарія, вказуючи на переваги свого видання. Це дозволяє вірити, що фірма витримає кризовий час.

Дарія Мулярт впевнена, що маючи інтернет та телефон, з клієнтами може працювати з будь-якого місця у світі. Проте живого спілкування зі співробітниками чи бізнес-партнерами повністю усунути не можна – багато питань ефективніше вирішується саме в безпосередньому контакті.

В дистанційній роботі Дарії є ще одна особливість: безперервною присутністю її тішить собака Люцек. Поки що радість собаки проявляється у невтомному жуванні шкарпеток.

Мирослав Богун – директор фірми «eTravel», яка організовує службові поїздки для бізнес-клієнтів. Вони продають авіаквитки, бронюють готелі і таке інше. По його фірмі, як і по всій туристичній галузі, коронавірус вдарив сильно. Перші прогнози не були такими жорсткими, витрати передбачалися на рівні 30-40 %, що дозволяло зберігати оптимізм. «Виявилося, що втрати набагато більші, бізнес-поїздки зупинилися або їх значно обмежили», – зізнається Мирослав, який черговий тиждень працює з дому.

В такому режимі функціонує і вся фірма, їхня діяльність зведена до мінімуму. В основному вони займаються скасуванням чи зміною термінів заброньованих раніше подорожей. «Для нас це багато роботи, яка втім не приносить прибутків з продажу послуг», – відзначає Мирослав Богун. Його фірма в такому режимі зможе вистояти кілька місяців. Може, чотири. Потім, за відсутності доходів, мабуть, не обійдеться без скорочення штату. «Всім неспокійно. Мої працівники найчастіше бояться саме за свої робочі місця», – каже Мирослав.

Листоноша Михайло Качмар представляє тисячі тих, які не можуть працювати дистанційно. Дбаймо про їхню і свою безпеку.

А як у його випадку з «домашнім ув'язненням»? Спочатку було навіть приємно, зараз все частіше дошкуляє брак можливості вийти назовні, відвідати улюблені місця чи поїхати на якусь екскурсію. Його дружина Данута, логопедка, також працює дистанційно. У зв'язку з закриттям освітніх закладів, її професійна активність значно скоротилась. Як і більшість людей, вони часто дискутують про ситуацію, з помітним хвилюванням чекають на розвиток подій. Є розуміння, що пандемія принесла і ще принесе багато людських трагедій. Проте є віра, що все у підсумку владнається, і в економічному плані також. Нещодавно Мирослав брав участь у телеконференції з європейськими партнерами. Саме там хтось сказав, що фірми, які витримають кризу, заповнять прогалини після тих, які випадуть з ринку. «Це сувора і жорстока правда. Але дійсно, за якийсь час частина фірм матиме винятковий шанс відродитися», – підсумовує Мирослав Богун.

В спеціальний режим роботи перейшли й медіа. Своїми враженнями ділиться журналістка **Ярослава Хруник**, яка в «Радіо Ольштин» готує українські передачі. Каже, як зараз, не працювала ніколи. Обмеження контактів – це клопіт у підготовці журналістських матеріалів. Постійно дошкуляє, що не можна вийти до людей з мікрофоном. «Я відчула, що мені дуже бракує саме живого контакту», – відзначає Ярослава. Зі знайомим священиком вони дійшли тієї думки, що ситуація дещо нагадує долю їхніх дідів і батьків, яких виселили в рамках акції «Вісла». На чужині вони довгі роки не могли зустрітися, наприклад, у рідній церкві. «Нині ми бачимо, як це – втратити щось, що до цього було таким звичним і природнім», – говорить журналістка.

В її випадку дистанційна робота – це також значне сповільнення. Домашній комп'ютер не такий швидкий, як робочий, тож усі технічні процеси тривають значно довше. «Зараз я мушу передбачити більше часу для роботи, – зізнається Ярослава Хруник. – Але тішать позитивні відгуки, як ось подяка від слухачів за трансляцію Служби Божої. Саме тоді появляється це виняткове відчуття, що те що ти робиш, має для когось значення».

В передачі «Радіо Ольштин» журналісти зверталися зі спеціальним повідомленням і до громадян України, інформували про можливість повернення на Батьківщину, закликали не боятися йти до лікаря при підозрі на інфекцію – у випадку коронавірусу медичні послуги для іноземців безкоштовні, навіть без страхування. Водночас Ярослава підкреслює, що останніми днями хотіла обмежитися закликом до людей лишитися вдома. Йдеться про те, щоб у своїй передачі українці знаходили перепочинок від коронавірусних повідомлень, які транслюють і в інших медіа. На жаль, керівництво радіо стоїть на такій позиції, що в кожній передачі має бути інформація про актуальні справи, пов'язані з пандемією.

Всі вищезазначені герої для особистої безпеки могли перейти у режим дистанційної праці, проте такого комфорту не має **Михайло Качмар**. Він листоноша, а листи з дому ніяк розносити не можна. Для захисту роботодавець забезпечив їх рукавичками та дезінфектантами.

«Ми робимо своє, бо не маємо виходу, – говорить він. – Ніхто з моїх колег зараз не відмовився від праці. А роботи все більше. Раніше мерія чи повітове староство використовували своїх працівників для вручення людям листів, а тепер службовці злякалися, і це роблять листоноші. Якби це були звичайні листи, то ми б вкидали їх у скриньки, але там потрібне підтвердження, що зобов'язує нас до постійних безпосередніх контактів з клієнтами».

Інколи роботи Михайлові прибувало за власним бажанням. Коли з закритої для учнів школи він забирав книжки своєї дочки, то взяв також і для тих дітей, які живуть в його поштовому районі, а це 450 місць. Відвідує не усіх одразу, але все одно кожного дня зустрічає десятки людей. «Не боюся зараз відвідувати тих людей, бо знаю їх багато років. Гірше тим працівникам, яких постійно перекидають у різні райони», – говорить Михайло. Він каже, що вже траплялися випадки, коли його колег люди не впустили на своє обійстя. На своєму районі Михайло має 10 осіб, що повернулися з-за кордону, впевнений, що їх буде більше – нову хвилю слід очікувати десь у травні.

Листоноша бачить також, як люди допомагають один одному: старшими людьми опікуються якщо не рідні, то сусіди. Колись і його просили зробити покупки у місті. «Зараз таких прохань немає. Люди розуміють, що це небезпечно», – каже Михайло. Він закликає усіх, щоби для спільної безпеки вони передумали робити покупки, які не є продуктами першої необхідності, а одяг чи якісь дрібниці з Китаю. «Крамниці закриті, то люди ще більше почали купувати в інтернеті. Потім ми та кур'єри мусимо все це рознести, ризикуючи здоров'ям клієнтів, своїм та своїх близьких, – апелює Михайло і закликає робити в мережі лише продумані і необхідні покупки. За його словами, для безпеки варто також подбати про те, щоб листоноша мав доступ до поштової скриньки, що значно обмежить необхідність безпосередніх зустрічей. ■

Григорій СПОДАРИК
Фото автора статті

eprasa.pl c154bc7f64

Огляд тижня

Посилення карантину, уникнення дефолту й розпад монобільшості – основні події тижня в Україні

Як гласить народна мудрість, не було б щастя, так нещастя помогло. Якби не епідемія коронавірусу, то Зеленський, швидше за все, відмовився б від співпраці з Міжнародним валютним фондом, який вимагав від України більш рішучої боротьби з корупціонерами (зокрема з олігархом Ігорем Коломойським) та проведення більш відчутних реформ. Зеленський ані не був рішуче налаштований на конфлікт із Коломойським, ані не готовий був втратити свою популярність внаслідок запровадження болючих і непопулярних реформ – таких як багатостраждальна земельна реформа. Не кажучи вже про те, що Зеленський прийшов до влади з геть іншим порядком денним, а саме – закінченням війни.

Коронавірус змінив усе. Фінансова катастрофа, що зависла над Україною, змусила президента діяти рішуче. Тому у багатьох моментах минулий тиждень виявився для України визначальним: вдалося уникнути фінансового колапсу; дошкулити олігарху Коломойському у справі Приватбанку; відкрити ринок землі; змінити двох ключових міністрів – фінансів та охорони здоров'я; розколоти президентську фракцію; викрити корупційний скандал, пов'язаний із другою найвпливовішою людиною в державі – Андрієм Єрмаком, а також відкласти створення Координаційної Ради за участі сепаратистів й значно посилити карантин.

Фото з сайту Офісу Президента

Посилення карантину

Станом на 6 квітня загальна кількість хворих сягнула 1319 осіб, 38 осіб померло. У зв'язку з тим, що найближчим часом в Україні очікується пікове зростання коронавірусної хвороби, з 6 квітня уряд запровадив жорсткіші карантинні обмеження. Відтепер заборонено перебувати в громадських місцях без маски або респіратора; відвідувати спортивні і дитячі майданчики; самовільно залишати місця обсервації; перебувати на вулицях без документів, що засвідчують особу; переміщатися групою більше двох осіб; відвідувати парки, сквери, зони відпочинку, лісопаркові і прибережні зони, крім вигулу домашніх собак однією особою і в разі службової необхідності; перебувати в громадських місцях дітям до 14 років без супроводу батьків, а всі, кому 60+ років підлягатимуть обов'язковій самоізоляції за деякими виключеннями.

Кількість пунктів пропуску, через які можна буде повернутись в Україну, скорочується до 21, а люди, які перетинають держкордон, будуть проходити обов'язкову 14-денну обсервацію. Більше того, всередині самої України з'являться спеціальні кордони на території областей з особливим режимом в'їзду та виїзду.

Натомість вже наприкінці квітня уряд планує послабити карантин, адже, як твердить прем'єр-міністр Денис Шмигаль, Україна просто не може дозволити собі не працювати півроку чи навіть кілька місяців. За оновленими прогнозами уряду, українська економіка вже платить високу ціну за вимушене призупинення. Очікується різке знецінення гривні, високе безробіття й соціальна напруга. Більше того, Україна вкотре опинилась на межі дефолту, тобто нездатності розрахуватись зі своїми боргами, що, так само, може мати катастрофічні наслідки для економіки.

Уникнення дефолту

30 березня Верховна Рада нарешті ухвалила пакет законопроектів для боротьби з наслідками коронавірусу й також два ключових закони, що дозволять уникнути дефолту – так званий «антиколомойський закон» і закон про знесення мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення.

«Антиколомойський закон» безпосередньо стосується діяльності опального олігарха Ігора Коломойського, з яким пов'язують прихід Володимира Зеленського до влади. З початком президенства Зеленського олігарх повернувся в Україну й намагається повернути собі відібраний в нього за попередньої влади Приватбанк, з якого він встиг незаконно вивести величезні суми коштів. Попередній владі довелось націоналізувати цей банк задля уникнення фінансового колапсу, адже Приватбанк є найбільшим банком в країні. Таким чином, банк було націоналізовано, що означало, що українські платники податків мусили покривати кошти, вкрадені з банку Коломойським і його бізнес-партнером. Тепер же олігарх ще й хоче отримати компенсацію від держави за незаконну – на його думку – націоналізацію банку. І якщо Зеленський, з огляду на його зв'язки з Коломойським, готовий був закривати очі на судові процеси, які активно ініціював Коломойський у справі компенсації втраченого банку, то західні партнери, які приготували для України чергову програму фінансової підтримки, поставили українській владі чіткий ультиматум – ухвалити закон, який на правовому рівні не дозволить олігарху отримати від держави відшкодування ані повернути банк, або забути про співробітництво й допомогу. Хоч і з чималими перешкодами, але Зеленському вдалося змусити парламент проголосувати «антиколомойський закон» у першому читанні. Після другого читання (що заплановане на 10 квітня цього року) Україна зможе очікувати на перший транш грошей МВФ у розмірі 4 мільярдів доларів вже до кінця місяця. На додаток, не лише МВФ, а й Світовий Банк, Європейський інвестиційний банк, США, Німеччина, Канада та Японія обіцяють надати Україні так потрібну зараз допомогу.

Другою ключовою умовою задля уникнення дефолту було знесення мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. Через цей мораторій понад п'ять мільйонів власників паїв вже кілька десятиліть не мають змоги повноцінно розпоряджатися своєю землею, через що змушені дешево здавати її в оренду великим корпораціям. Земельна реформа натомість повинна дати змогу власникам землі краще використовувати її потенціал, притягнути інвесторів, новітні технології й просто ефективніше загосподарювати землі, які вважаються одними з найбагатших у світі. Поки що ж ситуація більшості землевласників і селян трагічна. Щороку кілька сіл просто зникає з мапи України, оскільки зубожілі селяни виїжджають до міст чи на заробітки закордон. Навіть попри те, що знесення мораторію вимагатиме ще низки законів, які повинні регулювати процес функціонування ринку землі, а саму заборону на продаж земель буде фактично знесено лише 1 липня 2021 року – прийнятий закон є важливим першим кроком на шляху до проведення земельної реформи. Кількість земель, що можуть бути придбані в одні руки фізичною особою аж до січня 2024 складатиме не більше 100 га, а юридичним особам до цього часу взагалі забороняється купувати землю. Якщо йдеться про іноземців, які – як вважає більшість українців – можуть дешево скупити всю землю й залишити селян ні з чим – отримають право купувати землю лише після проведення загальнонаціонального референдуму. Продаж державних та комунальних земель також заборонено. Цей пункт покликаний заспокоїти тих, хто боїться, що держава вмить розпродасть всю землю що їй належить (а це 10,4 мільйони гектарів), а отримані кошти безслідно зникнуть у кишенях корупціонерів.

Уряд хитає

Ухвалення минулого тижня обох вищезгаданих законів дозволило Україні вкотре уникнути дефолту й розраховувати на допомогу міжнародних фінансових інституцій. Очільник Національного банку України Яків Смолій твердить, що обіцяне західними партнерами фінансування дозволить Україні спокійно пройти через кризу, що насувається, оскільки держава матиме достатньо коштів для повного погашення всього зовнішнього боргу.

Не варто натомість забувати про ціну, яку довелось заплатити президенту Зеленському за такий успіх, адже президентська фракція всерйоз розділилась. Не секрет, що олігарх Коломойський дуже негативно відреагував на ідею ухвалення обох законів, а отже, натиснув на лояльних собі депутатів, аби ті навіть не приходили до Ради, прикриваючись коронавірусом. Тим же, які прийшли, начебто надсилались анонімні повідомлення з погрозами й закликами не голосувати. Люди олігарха в уряді й парламенті уже давно висловлюють переконання, що в дефолті немає нічого поганого.

Внаслідок тиску Коломойського на депутатів, президенту не вистачило голосів власної партії й довелось шукати підтримки в опозиціонерів включно з партією найбільшого донедавна ворога й конкурента Зеленського – Петра Порошенка. Отож, всі ухвалені того дня й ночі закони – результат допомоги інших фракцій, що означає кінець монобільшості «Слуги народу».

В такі буремні часи як тепер злагоджена підтримка парламенту потрібна президенту як ніколи, адже він постійно робить кадрові перестановки. Попри те, що лише на початку березня Зеленський переконав Раду перезавантажити уряд, вже минулого тижня у відставку відправили двох ключових міністрів – фінансів й охорони здоров'я. Не з першого разу, але на їхнє місце таки вдалось призначити нових людей – Максима Степанова Міністром охорони здоров'я й Сергія Марченка – Міністром фінансів.

Схоже, у цей складний час президент має проблеми не лише з парламентом й урядом, а й з найближчим своїм оточенням – очільником Офісу Президента Андрієм Єрмаком, котрий минулого тижня потрапив у гучний скандал. Виявилось, що його брат Денис Єрмак торгував найвищими посадами в органах влади, проводячи співбесіди з низкою осіб і водночас посилаючись на зв'язки брата у владі. Спеціалізована антикорупційна прокуратура вже розпочала кримінальне провадження у цій справі, а сам Зеленський, як зазначають деякі особи з його оточення, не на жарт розлютився на свою найбільш довірену особу.

Координаційної Ради поки що не буде

Кілька тижнів тому ми вже писали про те, що Україна майже погодилась на створення у Мінську Координаційної Ради при тристоронній контактній групі. Туди мали б входити українці нарівні з сепаратистами, тимчасом як Росія, разом із Францією та Німеччиною, мала б лише статус спостерігача, а не сторони конфлікту. Рішення про створення Консультативної ради мало бути підписане у Мінську 25 березня, але після того, як ця справа набрала неабиякого розголосу й викликала величезне обурення в суспільстві, інтелектуальних колах і навіть у частини президентської фракції «Слуга Народу, Глава МЗС України Дмитро Кулеба заявив, що процес формування Консультативної ради призупинено. Натомість очільник Офісу Президента і відповідальний за переговори з Росією Андрій Єрмак заявив, що Київ ще не відмовився від ідеї створення Консультативної ради, що буде предметом перемовин з Францією та Німеччиною. ■

Олександра ІВАНЮК

eprasa.pl c154bc7f64

ГРОМАДА

Останній дзвінок 1963 р. з виховательницею і директоркою (в одній особі) Іриною Снігур (сидить третя зліва).

Фото надане Оленою Комар

Час тихих героїв

Кожен час має своїх героїв, історія української громади у Польщі підтверджує ці слова. Героями в 1947-1990 роках були люди різних професій і біографій. Саме їхньому героїзму ми завдячуємо за те, що сьогодні є українською громадою, свідомою свого коріння, громадянами та професіоналами своєї справи.

Пані Ірина Снігур, вчителька математики в 1960-1987 роках, вихователька у гуртожитку, директорка (1962-1977 рр.) IV ліцею у місті Лігниця, яка мусила залишити посаду після втручання партійних чиновників і спецслужб комуністичної Польщі, напевно була би проти вживання таких гучних слів. Однак, на мою думку, вони на 100% відображають її роль у житті школи та показують вагомий внесок у збереження українства у комуністичній Польщі. Згадуючи лігницький період життя пані професорки, слід сказати, що скромність, відсутність у роботі порожніх декларацій та надлишку слів були немовби її фірмовим знаком. Девіз «не словом, а ділом» найкраще передає її філософію життя.

Щоб зрозуміти значення Ірини Снігур для лігницького ліцею, цієї кузні кадрів для церков обох конфесій, шкіл, університетів та українських громадських організацій, вистачить почитати розповідь його випускника, історика, професора Ярослава Сирника, у якій він показує як партійці і службісти довели до звільнення пані Ірини (Jarosław Syrnyk, «Szkoła pod specjalnym nadzorem» – inwigilacja IV Liceum Ogólnokształcącego w Legnicy przez komunistyczną Służbę Bezpieczeństwa). Читаючи опис цієї масштабної провокації проти пані директорки, до якої було залучено кілька десятків осіб, стає зрозуміло, наскільки тодішній владі був не до вподоби її вплив на українську молодь, її позиція у громаді, послідовність й ефекти виховної роботи. Тогочасні партійні й освітні керманичі зрозуміли, якщо на перешкоді будуть стояти такі педагоги як Ірина Снігур, їм ніяк не вдасться реалізувати план повного знищення, тобто асиміляції, українців у Польщі.

Провокація 1977 року не була поодинокою подією в житті ліцею. Навпаки, вчительський колектив, і навіть учні та їхні батьки, до 1990 року перебували під недремним оком Служби безпеки (СБ) та партійного апарату. Але особлива увага приділялася саме Ірині Снігур. Як пише Ярослав Сирник у статті «Наша школа. 50 років лігницького ліцею», проти вчительки застосовувались усі знаряддя спецслужб. Історик зазначає: «У заходах, вчинених щодо І. Снігур, СБ використовувала цілий арсенал перевірених методів, зокрема: 1) операційна техніка „W" (цензурування кореспонденції); 2) операційні контакти і таємні співробітники; 3) заохочення освітньої влади та підлеглих одиниць до контролювання діяльності IV ЗЛ; 4) операційні комбінації; 5) створення фотохроніки; 6) інформування політичної та адміністративної влади про діяльність особи, яка фігурує в справі». Всі ці факти відомі історикам, а от учні під час навчання не мали ані гадки про те, що відбувається.

Зняття пані Снігур з посту директорки ліцею у Лігниці мало бути одним з етапів ліквідації школи, знищення того, чим вона стала для українства Польщі. На щастя, попри різні спроби, не сталось як гадалось. Пані Ірина, залишаючи посаду, не здалася і не покинула учнів, вона ще довгі роки вчила, виховувала та надалі була одним із стовпів, на якому тримався феномен нашої школи.

Згадуючи ті часи, коли я й сам був учнем лігницького ліцею (1981-1985 роки), можу сказати, що вміння або навики пані директорки вписуються в український канон смиренної праці в низах, праці самовідданої, сповненої не лише пожертви, але також великих знань і харизми. Сукупність цих рис, а також вміння працювати у різношерстному колективі, до якого входили українці і поляки (як сильні особистості, наприклад, професор Іван Співак, так і випадкові люди, для яких наша Alma Mater була лише одним з місць роботи), показує – якою людиною, вчителькою з великої букви була Ірина Снігур. Оцінюючи її роботу та роль у ліцеї, слід, окрім часу, в якому їй випало працювати, також пам'ятати про контекст лігницького регіону з сильно вираженою лемківською домінантою, двоконфесійність членів громади і учнів ліцею та різноманітність учнівського «матеріалу», який потрапляв у руки лігницьким педагогам. Тут не йдеться лише про географічну складову (учнів з околиць Щеціна і Перемишля, Бань-Мазурських і Команьчи), але про дуже різний рівень випускників початкових шкіл, з якими вчителі потім працювали чотири роки у ліцеї. Цей фактор вимагав неабияких педагогічних знань, терплячості, великого переконання у сенсі цієї важкої праці.

Істотним викликом була також робота пані Снігур вихователькою у гуртожитку на вулиці Хойновській, 98. Не лише звичайні витівки учнів чи то питання відсутності приміщень, чи організації репетиції колективів були тоді труднощами. Великою проблемою були напади на учнів ліцею й жителів гуртожитку, вибивання вікон тощо. В той час, коли я жив у гуртожитку, пані Снігур неодноразово мусила особисто оберігати нас від навколишніх хуліганів. Найбільш резонансною був напад на жителів гуртожитку у 1983 році, одним з приводів якого стала передача польського телебачення на тему УПА.

Підводячи підсумки, можна сказати, що працювати вчителем у комуністичній Польщі в умовах постійного контролю, таємного слідкування, антиукраїнських настроїв суспільства (з притаманними тому часу провокаціями), дефіциту основних товарів, проблем з приміщеннями для навчального процесу – було непростим завданням. Час періодичних криз комуністичної системи, зазіхань на школу, реформ та врешті воєнного стану не сприяв ані учням, ані вчителям. Не кожна людина здатна у таких умовах тягти цього освітнього плуга. Не кожен вчитель-українець хотів і вмів вистояти. Ірина Снігур хотіла і вміла. Сміливо можна сказати, що вона працювала за девізом поета Олега Ольжича: «Захочеш – зможеш».

В часи навчання ми, учні, майже нічого не знали про походження й рід пані Снігур, долю її родини, детальну біографію, а також що стало фундаментом її формування як людини та вчительки. І по сьогоднішні ми знаємо дуже мало, виключно якісь фрагментарні дані про походження з Верхрати, загиблих в воєнний і післявоєнний час членів сім'ї. Тому наприкінці цих міркувань хочу звернутися до ювілярки з великим проханням про написання спогадів. Нам потрібні такі розповіді, особливо в теперішній період інформаційного хаосу. Історія від людини, котра своїм життям засвідчила, що без огляду на час та зовнішні умови варто й можна творити багато добра. Знання про це і про людей, які його роблять, стане запорукою продовження існування української громади у Польщі, травмованої акцією «Вісла» й антиукраїнською політикою (колишньою, але буває, й теперішньою).

Пані Директорко, чекаємо ми – Ваші учні, здогадуюсь, чекають також вчителі, які продовжують в наших школах та пунктах навчання Ваше добре діло. ■

Петро ТИМА,
випускник ліцею в Лігниці 1985 року

Пані Ірина Снігур – незамінна вчителька математики та директорка IV ліцею в Лігниці

Мої спогади сягають 1959 року, коли я почала навчання в українських класах загальноосвітнього ліцею в Злоториї. Тоді єдиною вчителькою-українкою була пані Марія Павенцька. Ця жінка старшого віку, випускниця історико-філософського факультету Львівського університету, вчила дітей української мови та історії. Іншими предметами займались вчителі з польських класів. В гуртожитку ми займали чотири кімнати, а одну кімнату – вчителька Павенцька.

З 1 вересня 1960 року до нас прийшла нова молода вчителька математики, випускниця Вроцлавського університету, пані Ірина Снігур. Вже для нас не було місця в Злоториї, і вроцлавська кураторія освіти перенесла наші класи до Початкової школи № 7 з єврейською мовою навчання в Лігниці. Проте там для нас також не було місця, ходили ми лише на фізкультуру. В такій ситуації у вересні ми мешкали в гуртожитку в Злоториї (хоч було дуже тісно, бо прийшов новий клас), а кожного дня їздили поїздом до Лігниці. Вчилися ми у світлиці Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ) на вул. Шкільній, 10 – тоді наш майбутній гуртожиток на вул. Хойновській, 98 ще ремонтувався. З гуртожитку в Злоториї треба було виїжджати, тож нас поселили в тій же будівлі УСКТ на Шкільній, а навчання перенесли на вул. Освенцімську (тимчасове приміщення, мабуть, колишній дитсадок).

Наша молодь була завжди талановита, особливо у співах і танцях, але не було у нас керівників. Пані Ірина Снігур вмовила ученицю Ірину Худьо, щоб вона диригувала хором. Треба було тримати дисципліну, бо не всі її слухалися – тут була потрібна пані Ірина. Пізніше диригенткою стала пані Базарник, а з часом – професор Дуда. Наша школа завжди прикрашала своїми виступами всілякі урочистості в місті та інших місцевостях. Пані Ірина зазвичай їздила з нами, бо з нею завжди був порядок.

Отаким був початок нашого навчання і початок роботи пані Ірини Снігур в нашій школі.

З 1 січня 1961 року гуртожиток і школа були перенесені на вул. Хойновську, 98. Там врешті свою кімнату в гуртожитку отримала і пані Ірина та могла тепер бути біля своїх учнів.

1 вересня 1962 року пані Ірина Снігур стала директоркою нашого IV Загальноосвітнього ліцею у Лігниці. Завжди переживала за учнів, школу, її рівень, а також за гуртки, що працювали в школі. Вимагала зразкової поведінки, чи то в школі, чи в гуртожитку. В неї на уроках панувала повага, спокій і зосередження. Рівень математики під її керівництвом був високий, про що свідчать іспити наших випускників до різних вишів. Тому я, її випускниця, не побоялася послати на навчання до її школи своїх трьох синів. ■

Олена КОМАР,
випускниця 1963 року

eprasa.pl c154bc7f64

ГРОМАДА

Ірина Снігур –
маяк, який допомагає не загубитись в бурхливому морі життя

Я пам'ятаю вчительку мою (...).
Вона любила школярів сім'ю (....).
Турботи і тривоги
вона приймала в спокої своїм
так мужньо й твердо. Наче рідний дім
для нас була (...) далека школа.
Я не забуду вчительки ніколи.

Ці рядки з вірша Володимира Сосюри пригадуються мені, коли я згадую незабутніх вчителів нашого IV Загальноосвітнього ліцею в Лігниці, а особливо його мужню директорку – пані Ірину Снігур, якій тепер виповнюється 85 років. Це особлива нагода не тільки для особистих спогадів, але й ширших роздумів над нашим минулим та його зв'язком із сьогоденням.

Пані Ірина Снігур, як й інші освітяни: Іван Співак, Віра Длугош (Вєвюрка), Ярослава Кисілевська, Михайло Дуда, Михайло Бздель тощо, належала до покоління українців, народжених на рідних землях. Ці люди пережили страхіття війни, післявоєнного часу та жорстокої депортації і пов'язаного з цим знищення духовної та інтелектуальної еліти. Але їх не вдалося зламати, і вже у вигнанні вони підняли боротьбу за свою національну і людську гідність. Здобувши завдяки великим зусиллям освіту, вирішили вони служити народові, з якого вийшли.

Однією з форм цього служіння була ініціатива створення шкіл та пунктів навчання, в яких нове покоління українців, народжене вже у вигнанні, мало б можливість вивчати українську мову, пізнавати батьківську культуру і традиції. Скориставшись моментом послаблення тоталітарного режиму, вони цього досягли. Одним з таких здобутків було утворення в 1957 році середньої школи для української молоді в Лігниці, що пізніше отримала назву IV Загальноосвітнього ліцею. Коли влада зорієнтувалась, які наслідки може принести існування такої школи, то почала робити усе, щоб припинити її існування. За часів мого навчання (1967-1971 роки) і пізніше – така загроза постійно існувала. Ці напади влади щодо ліквідації школи насамперед приймала на свої плечі і голову пані директорка. Щоправда, вона ніяк не показувала це нам, дітям, але не можна було не побачити її переживань за школу, вчителів, а особливо учнів, яких батьки з вірою, що так треба, висилали до школи за 400, 600 а то й 800 км від дому, аби тільки дитина познайомилася з українською мовою, піснею, духовністю та здобула освіту, яка дасть шанс на краще, повноцінне життя. А так насправді – це була відповідальність перед історією.

І пані Ірина витримала це випробування – збудувала міцний фундамент школи. Бо коли влада остаточно вирішила звільнити її з посади директорки, то самої школи не змогла вже ліквідувати. На її захист стали також тодішні учні і не допустили до включення в структуру іншого ліцею. Завдяки такому фундаменту

Фото Павла Лози з архіву «НС»

і боротьбі, наша Alma Mater вже 63-й рік продовжує своє існування, щоб «нашому роду не було переводу».

Пригадаймо, що з-під крил пані Ірини Снігур вилетіли майбутній єпископ-владика української греко-католицької церкви, кілька десятків священиків, професори наук, два депутати польського Сейму та сотні вчителів і діячів на ниві української культури. Вони стали організаторами громадського життя, які продовжують місію, прищеплену нам нашою Alma Mater, фундаменти якої так зміцнила пані Снігур.

Ми, її вихованці, дякуємо їй не тільки за зразок героїзму та відповідальності за себе та інших, а й за немовби материнське піклування і переживання за нас. Хоч ми були далеко від наших батьків, але цього не відчували, бо ми і наші вчителі на чолі з пані директоркою були великою дружньою родиною.

Після закінчення школи треба було вилетіти з того гнізда у світ. Школа дала нам крила, але і навчила твердо ступати по землі. Я признаюсь, що любив читати поезію і робив це на різних уроках, але ніколи на математиці. Уроки математики були захоплюючі – пані Ірина вчила нас дисципліни і точності, як в думках, так і діях.

Щира Вам подяка, пані Ірино, за Ваш труд і посвяту, за науку – як мудро і чесно жити, і як боротися за слушну справу.

Для нас, Ваших дітей, Ви надалі отой маяк, який допомагає не загубитись в бурхливому морі життя. Тож, міцного здоров'я Вам і довгих, довгих років з нами. ■

Степан КОЛОСІВСЬКИЙ,
випускник 1971 року

Вчила бути гордими за те, ким ми є

До лігницького ліцею ми приїхали втрьох: я, мій двоюрідний брат Богдан та моя односельчанка Марія Буряк. Їхали ми в невідому довгу дорогу, майже 500 кілометрів до Лігниці від наших сіл Пендзішева і Цєжні, що розташовані на Помор'ї, де після акції «Вісла» поселили наших дідусів та батьків. Ця путь виявилась не лише відстанню, але й дорогою до нового життя, яка визначила нашу подальшу долю. На ній ми зустріли чудових людей, товаришок і товаришів, одним словом – друзів. Я часто думками повертаюся до тих, найкращих моїх молодих років життя і не можу не згадати вчителів, які прагнули багато чому нас навчити, зміцнити українську ідентичність, допомогти усвідомити свою гідність і гордість від того, ким ми є. Серед тих вчительських зірок, які так яскраво світили, була і пані професорка Ірина Снігур. Ми зверталися до неї «пані професор», «пані директор» (це був перший рік, коли Служба безпеки Народної Польщі підступно довела справу до звільнення Ірини Снігур з посади директорки нашого ліцею). Однак між собою ми її називали «цьоцею». Так, для нас це була цьоця в дослівному розумінні.

«Цьоцю» згадую не лише як добру вчительку з математики. Хоча не можу забути «powtórek» – слово, яке пані професорка вимовляла «połtórka», а ще пам'ятаю матуру з математики (випускний екзамен – *ред.*), коли до мене підходить цьоця і питає: «Як йде?». Я відповідаю, що розв'язую задачу і так, і так, але не виходить, а вона на це: «Добре робиш». «От помогла», – подумав собі. До сьогодні не знаю, як сталося, що отримав я тоді п'ятірку!

Однак здебільшого пам'ятаю пані професорку як людину, що страшенно переживала за наш танцювальний ансамбль. Допомагала нам, танцюристам, зі сценічними костюмами, бо в той час важко було придбати вишиванку, а про нові чоботи – просто забудь. Коли наша хореографиня пані Генрика Дмітрєва рознервувалася через нас і покинула репетицію зі словами «Ja więcej tu nie przyjdę» («Я більше сюди не прийду»), тільки пані Снігур знала, як її переконати. Це була велика заслуга пані Ірини, що наш танцювальний ансамбль мав такі великі успіхи.

Пані Професорко! Бажаю довгих років життя та здоров'я!

Вдячний долі, що дала мені змогу зустріти Вас на моїй життєвій дорозі! ■

Професор Роман ДРОЗД,
випускник 1982 року

Український ліцей у Лігниці та його директорка

Наша «цьоця»

Моя доля склалася так, що у Ґурові-Ілавецькому мені достатньо було перейти на інший бік вулиці, аби потрапити до ліцею. Однак я поїхав на інший кінець Польщі до Лігниці, щоби стати учнем IV Загальноосвітнього українського ліцею у цьому де-факто окупованому до 1990 року Радянською Армією місті (там був розташований штаб Північної групи військ Варшавського договору, що у разі війни із НАТО мав іти наступом на Данію). Пишучи «український ліцей», я маю на увазі не лише саме навчання: усі, від прибиральниці до директорки, були українцями, рідною мовою на щодень ми спілкувалися і на заняттях, і в гуртожитку. Це була тоді одна велика родина на чолі з директоркою Іриною Снігур – її ми, учні першого класу ліцею, неофіційно називали «цьоцею». Вона була справжньою душею нашої спільноти (хоча на уроках математики, яку вона викладала, у кожного з нас тремтіли коліна, коли треба було виходити до дошки розв'язувати складні завдання з тригонометрії). Також завдяки пані Ірині ми мали чим прохарчуватися – а у ті часи роздобути продукти було непростою справою. У Лігниці всі знали, що «четвірка» (czwórka) – це українська школа, і допомагати їй не вважалося престижним. Директорка домовилася з керівниками державного рільничого господарства (Państwowe Gospodarstwo Rolne, відповідник радянського колгоспу – *ред.*), аби учні протягом тижня приїжджали збирати у полі картоплю, а за це їм взимку до гуртожитку привозили два причепи з картоплею.

Сьогодні складно повірити, що деякі учні приїжджали до Лігниці з таких далеких місцевостей, що мусили добиратися навіть 12-15 годин – наприклад, із Бань-Мазурських. Я, зі свого боку, 4 години чекав уночі на потяг Білосток-Вроцлав на залізничному вокзалі в Ольштині.

Стоячи біля вікна у цьому поїзді, ми згадували сімейну атмосферу школи та гуртожитку на вулиці Хойновській та нашу «добру покровительку» Ірину Снігур. Усе це не подобалося комуністичній Службі безпеки. Ось про що її місцеві працівники звітували начальству:

«Пріоритетне завдання для нас – не допустити, аби в рамках освітньої діяльності у 4 Загальноосвітньому ліцеї молодь виховували у націоналістичному дусі (...). У зв'язку з цим ми вважаємо, що однією із найважливіших є справа з кодовою назвою «Оксана» (вона стосувалася Ірини Снігур – *ред.*), що розглядається зараз. У її рамках підтвердили безпосередні зв'язки із націоналістичними активістами та римо-католицькими реакціонерами. Успішне завершення цієї справи дозволить ефективно протидіяти націоналістичним ідеям у середовищі молоді, учителів та технічних працівників ліцею.

За даними II відділку III департаменту Міністерства внутрішніх справ, Іриною Снігур могла зацікавитися Організація українських націоналістів під час її поїздки до Великої Британії.

(Аркадіуш Слабіг, «Діяльність служб безпеки Народної Польщі проти українців у 1944-1989 роках», Слупськ 2018).

Упродовж всього часу існування Польської народної республіки лігницький ліцей перебував під постійним наглядом спецслужб. Аби уникнути звинувачень в «українському буржуазному націоналізмі», ми всі з ініціативи дирекції стали членами Товариства польсько-радянської дружби (Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej – *ред.*). При цьому тодішня комуністична влада постійно намагалася ліквідувати українську школу. «Невідомі особи» кидали у вікна гуртожитку каміння, а носити шкільний значок із позначкою «IV LO» іноді загрожувало побиттям.

Під наглядом були не лише вчителі. Уже після закінчення ліцею я дізнався, що Служба безпеки вимагала від керівництва школи мою персональну характеристику. Там було написано, що «Ігор Щерба вчиться дуже добре, однак уникає великого товариства». Нічого дивного, бо ж мій дід Іван Смут мало не 10 років просидів у підвалі Міністерства внутрішніх справ на вулиці Раковецькій у Варшаві за «український націоналізм».

У всій цій ситуації Ірина Снігур вміла зберігати у нашому ліцеї спокій та душевну рівновагу.

Дякую, Пані Професорко, та Многая Вам літа! ■

Ігор ЩЕРБА,
випускник 1980 року

eprasa.pl c154bc7f64

Предкове нашы справді пережыли не єдну біду

Закінчення з попереднього номера

Оспа (**Variolae)** своіх косит в 1823 році, медже 4 стычня а 26 лютым змела з лиця гладышівской землі 16 осіб (4 в Вірхни). Більше роботы гладышівскым гробарям дала холєра, на тамтот сьвіт забрала од нас од 2 серпня до 21 вересня 1831 рока 22 особы. На оспу (**Variola**) в маю 1841 рока в нас гмерают лем 3 особы, але то было лем прелюдіюм.

Правдивы жнива смерт в нашых селах мала в 1847 році, товды в Гладышові згасила сьвічку жытя 106 осіб, о 45 вірхнянах тіж не можеме забыти. Найчастіжше вписуваном причыном смерти товды єст голод (***Profame***), але сут и іншы вписы**:** ***Profame Extrancus*** (1 раз), ***Profame Extranca*** (1), само лем ***Extranca*** (1), ***Febrisnervosia*** (18 разы), ***Epidemia*** (3), ***Tyfus*** **(**7), ***Dissenteria*** (5).

Біда все ходит парами а не самопас, то зато од Ковід-19 гмерат тілко люди. Так само было и колиси. Бесідую о голоді, але не думайте си, же нашы дідове дзядували. Голод обнял товды цілу Європу, юж 1844 и 1845 рік были планныма роками, барз дуже товды было дойджу, за дуже. Ляло и ляло, аж вода з рік выступила и нищыла тото, што зышло и выросло. В роках 1846 и 1847 тіж не было ліпше и то за то нашым предкам бракувало хліба.

То хыбаль завдякы тым нещасным часам маме пословицю, же: Голод злий брат. Він паношыл ся в нас и в 1848 році, з того сьвіта взял 49 осіб (15 з Вірхни). Єґомосьць при них причыну іхньой смерти записували праві таку саму, раз лем вписали, же была то: ***Hectyca*** (адже Hectica**-**горячка), но и два разы, же: з голоду и холоду (***Profameetfrigore***)**.** Тоты дві особы были мандрівныма жебраками, хлопец мал деси з 12 років, а при дівчати нич не записали. Знаме, же была то: ***Ignotamendicanspuella*** и ***Ignotuspuer… Mendicus*** – по нашому тото чытат ся так: Незнана жебрачка дівчатко и Незнани хлопец жебрак.

В 1849 році до нас прикотила ся од кальси ищы и холєра, поклала в гладышівскі каменисті земли 18 осіб, в тім лем троє вірхнян. Перши чловек гмерат 11 серпня, єст ним ***Valentinus Bochniewicz***, а остатні 2 жовтня, то вояк російской армії, котра ишла на Мадярів: *Filipus Jacuk grenadius miles C.R. Kremencensis Venatorum Regiminis 8⁰⁰ Compagniaex Russica*. Было му лем з 35 років (*circiter*), на тівко наш єґомосьць го оцінили. Не знам цим добрі розшыфрувал одручне писмо (підчеркул єм непевны слівця), коли добрі, то там записано, же то: Филип Яцук гренадєр жовнір Цісарского Королівского Кременецкого... Регіменту 8 Компанії з Россиі. В 1853 році, товды гмерат 16 осіб (в тім в Вірхни лем 2). Біда пришла завчасу, люде гмерати зачали в лютім, товды з голоду и холоду (***Profameetfrigore***) гмерло в нас деси з 10-літнє: Незнане дівча жебрачка (***Ignotapuellamendicans***), медже товдышніма гмерцями был и єден з 10-літні: Незнани хлопчыско жебрак з польского села (***Ignotuspuermendicansinpoloniusrusticalibus***). При штырйох особах єґомосьць записали товды, же гмерли на горячку. Товды голод зас „гостил ся" нашым коштом. В 1854 році заберат з того сьвіта з Гладышова 7 а з Вірхни 4 особы, а в 1855 з Гладышова пятеро (при двох не є того: ***Profame***, лем: ***Hectica*** и ***Ruptura*** – адже раз причином смерти єст горячка, а друга смерт была нагла и несподівана). В Вірхни товды упокоіло ся троє люди.

В 1859 році од 21 стычня до 11 марця смерт скосила в нас 6 осіб, при перші єґомосьць записали, же гмерла з горячкы (***Hectica***), а при решті, же кашвали (***Thussis***)**.** В Вірхни товды несподівані гмерла лем єдна особа, лем при ні записано, же не гмерла як більшіст натуральном смертьом (***ordinaria***), лем же мала горячку (***Febris***). Гірше зачало ся діяти в 1871 році на яр, люде барз кашвали, но и скоро гмерали, товды найчастіжше єґомосьць записували, же то: ***tussis***, адже кашель, часами сами додавали, же то коклюш. Раз записали, же то: ***inflam(m)atiopulm***, адже, же то запаліня плюц, раз же: ***tuberculus***- сухоты (ґружлиця), а іншым разом, же была то: смерт несподівана (***morsrepentiva***). Гмерло товды 16 осіб в Гладышові и лем 2 в Вірхни. До помочы смерт стягла си ту ищы згадуваны юж тифус и оспу. В 1872 році в Гладышові стяла 25 голов, а в Вірхни 9. Товды то по раз перши наш єґомосьць назвы хворіт записали по нашому и то нашом азбуком. Стоіт там, же были то: сухоти (***koklusz)***, оспа ***(ospa)***.

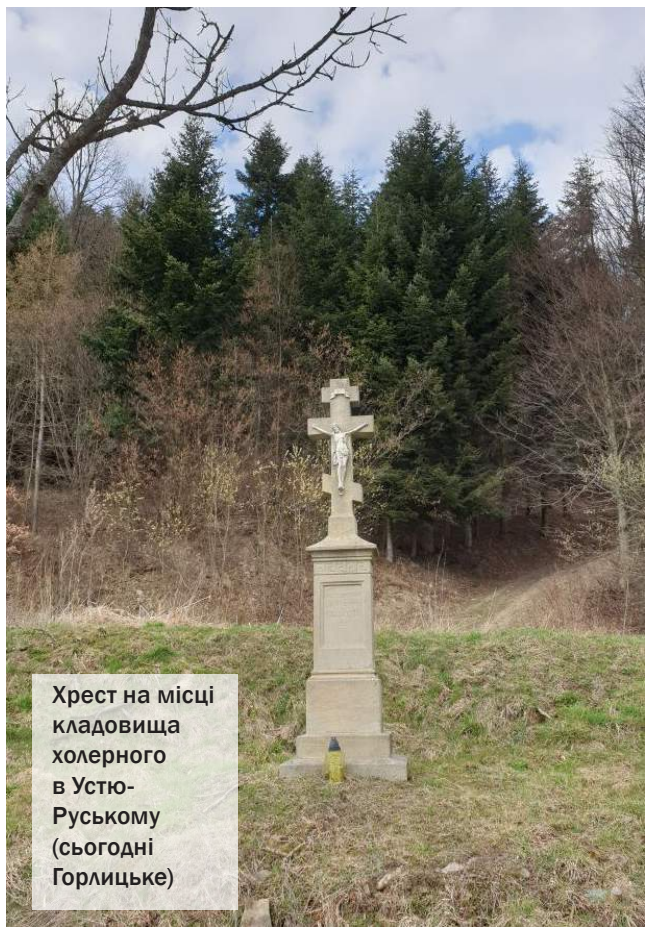
Хрест на місці кладовища холерного в Устю-Руському (сьогодні Горлицьке)

Настал рік 1873, товды на добре розпаношыла ся холєра, з Гладышова взяла 37 осіб, а з Вірхни 15. Єй жниво хыбаль єст навет більше, но бо нераз єґомосьць записали, же дахто гмер, дайме на то, же: з перемучыня (***consumptio***), але мусите знати, же він мал лем 35 років. Добрі, же наш єґомосьць робили копіі книг метрикальных, но бо в копіі записали, же тот чловек гмерат на холєру. Чудне, в копіі єст о рік старши. Похоронено го того самого дня, в котрім гмер, адже 4 серпня 1873 рока. Часами так по кілька осіб під ряд ищы гмерало, а то на: ***tussis***, ци хоц бы на шкарлятину.

Посьлідня велька біда на нашых предків пришла в 1914 році. Прикотила ся війна, І Сьвітова. Москалі пришли на копаня компери, але церков в осени 1914 рока спалили нам Мадяре. 2 марця 1915 згынула 46-літня Марія, але похоронено єй аж 20 марця, но бо: Москалі були на Вірхни – наші стріляли сильно. В хаті не було нікого. Умерла лежала довший час. Похоронена на своїм ґрунті. Такє нашол єм в гладышівскі книзі. Війна скоротила не лем єй жытя, за скоро з того сьвіта зышло товды 10 нашых жен (по пят в селі) и 11 мужів (семох гладышовянів и штырьох вірхнян). При вписі іншой Мариі, котра згынула 19 марця, а похорон тіж мала не так як звычай наказує, адже третього дня, але аж 1 квітня 1915 рока. Записано, же: В трупарни була. Чом такє мало місце, підповідат выжше юж цитувани впис (наші стріляли сильно), а ищы більше сьвітла мече тот, котри єст при похороні Миколая з 10 марця 1915 рока: Похований в Смереківци, цминтар в Гладишові був в осередку боєвої лінії. Цікави впис єст тіж и при похороні Спиридона, котри згынул 26 стычня, а похорон мал 3 лютого 1915 рока: Ранений кулею, через стрілянину не можна було ховати, лежав в трупарни один тиждень. Молодіцькій Андрийко смерт мал ищы тяжшу: Був калікою лежав всегда як в трумні. Від кулі в ночі згоріла хыжа і він. Стало ся то 28 марця 1915 рока. Кажда війна єст страшна, тамта была барз, не вірите, послухайте того: знайдено її утоплену з звязаними руками, з причини стрілянини не хоронено в своім часі. Колиси од внука той небогы довідал єм ся, же Москалі єй знесилили, а пак повязали рукы и втопили в студни. Інша Мария 10 квітня 1915 рока была: Розторощена шрапнером в Смереківци позбирано вміх і поховано в Квятони. 17 лютого 1915 рока гыне брат зо сестром, Єфросці было 19 років (Ранена смертельно відламом ґранату), а Ваньови лем 17 (Ранений смертельно відламом ґранату). Два дни скорше гмерат інши Ваньо, котрому війна не дозволила пережыти 52 зимы: Умер задля побитя його Москалями. Но штож, може дос юж того, як то Русскы «любили» Русинів.

Вернеме ищы до хворіт, в 1914 пришол єй цілі легійон.

24 грудня 1914 рока на холєру гмерат Варвара, а за ньом на тамтот сьвіт идут ищы іншы особы, але тепер засада доміна не задіяла так міцно як в 1847 ци 1873 році. Родиче и баба Параска оповідали, же то заслуга войсковых дохтори, же іх лічыли, а лікы дармо давали. В році 1918 пришла до нас гішпанка, завдякы тым дохторям дістала в нас лем двоє люди, більше в 1919 році зобрал **Thyphus,** бо дванадцетеро. Бесідувал єм скорше, же війна нич доброго не може нам принести, а ту выжше повіл єм, же в борбі з хворотами нашым помогла. То не війна ім помогла, але дохторе, котры мали уніформ на собі и дякувати Богу людми не перестали быти. Товды такых дохтори як Менґеле ищы не было.

Верну до 28 марця 1915 рока. То не лем ден смерти сімнадцетилітнього Адрийка, але початок ексодусу нашых предків з прадідного Гладышова. До такого высновка дішол єм на підставі того, штом нашол в метрикальных книгах. Того самого дня ранений был дволітні Василько, сын Григория, але не згынул од разу так як нещасни Андрийко: В часі евакуації помер в Кросцєнку. Нихто з тых, котры гмерли в квітни 1915 рока, не были хоронены в Гладышові. Петро гмер 10 квітня и того самого дня тлінны його останкы спочили в ждыньскі земли. В книзі гмерців записано, же сімдесятдволітня Анна: Умерла в Смереківци, похоронена в Квятони. Біля цминтаріов в Смереківци. Но штож, так написали єґомосьць. Певне єст, же померла 11 квітня 1915 рока и же того самого дня похоронено єй хыбаль в Квятони, а тото: Біля цминтаріов в Смереківци дописали, бо може там духа свого Богу оддала. 18 квітня так само стало ся з Марийом, женом Амроза, гмерла в Смереківци и того самого дня похоронено єй в Квятони. 25 квітня Михал: Умер в шпитали в Новим Торзі. О ті евакуациі з 1914 рока знал єм юж скорше з оповідань родичів и бабы Параскы, но и все мня цікавило як долго товды моі предкы мешкали на чужыні, но и коли вернули до Гладышова. Метрикальны книгы цікавіст мою заспокоіли, завдякы тому, што стало ся з Єфроском, вшытко юж знам. 2 червця єст дньом єй смерти и похорону, єґомосьць записали товды, же причыном єй смерти была: Холєра, умерла в Гладишові по поверненню з евакуації.

Книгы не циґанят, повірте, нашы предкы неєдно горе пережыли, адже вірю, же при Божі помочы и мы гнешню біду пережыєме. В Бозі майме надію, же тото нове зло (Ковід-19) не буде мало приступу до нас. Нашы предкы, хоц не были такы школуваны як мы, то и так барз часто мали дуже більшу жытєву мудріст од нас. Все з глубоком віром надіяли ся на Господа, з покором принимали Його Сьвяту Волю и во вшыткім віділи якіси Божый замысл. Скористайме з того, же Давид пораду добру дармо дає: скажи до Господа: «Моє прибіжище й моя твердиня, мій Боже, на котрого я покладаюсь» (Пс. 90, 2). Не єм дуресьвітом ани жадным ошоломом, памятам о пересторозі нашых предків:

Стереженого Пан Біг стереже. Адже:

☺ **стережме ся так, як нам мудріжшы кажут,**

☺ **дбайме не лем про себе, але и про другых,**

☺ **надійме ся на Всемогучого Бога, а в превеликім милосердю своім даст нам як в давидовім псалмі обіцял.**

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

Фото – Олько Маслей

eprasa.pl c154bc7f64

Історія

Книга, яка допомогла будувати українство на Підляшші

40 років тому вийшла важлива публікація, що мала фундаментальне значення для досліджень українських говірок Підляшшя – «Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny» («Атлас східнослов'янських говірок Білосточчини»). Ця книжка відіграла важливу роль не лише у вивченні говірок території, розташованої між річками Нарвою та Бугом, які відверто названо українськими (або з українськими прикметами). Вона мала також величезне значення у формуванні української національної ідентичності у підляшан.

Визначна діалектологічна праця

У 1980 році з'явився перший з кількох томів «Атласу східнослов'янських говірок Білосточчини». Це була суто наукова діалектологічна праця Інституту слов'янознавства Польської академії наук, у якій група науковців під керівництвом Станіслава Ґлінки, Антоніни Обрембської-Яблонської та Януша Сятковського представила результати своїх досліджень, насамперед – білоруських і українських говірок території тодішнього Білостоцького воєводства. «Атлас» став найвизначнішою працею післявоєнного періоду, в якій системно і послідовно, а головне – ретельно показано діалектну картину північно-східної частини Польщі.

У картах «Атласу» представлено матеріали зі 114 місць Білосточчини, причому мову аж 38 місцевостей, розташованих між Бугом та Нарвою, дослідники визначили як українські говірки або говірки з українськими прикметами. Окрім опису говірок, діалектної підляської лексики та мап, що показують головні фонетичні риси говірок описаних місцевостей, у публікації є історичний нарис поселення на Білосточчині, починаючи з XIV ст., авторства польського історика Єжи Віснєвського, разом із опрацьованою дослідником картою, що показує напрямки та обсяг осадництва у XIV-XVIII ст. на Підляшші. Переглядаючи «Атлас», ніхто не має сумнівів, де на території колишнього Білостоцького воєводства поширені білоруські та українські говірки, а також – звідки прийшли предки як білорусько-, так і україномовних жителів північно-східної Польщі.

Що про підляські говірки говорилося раніше?

Видання «Атласу» було важливою подією, оскільки в ньому дуже виразно прозвучало окреслення «українська» щодо говірок, які в наукових публікаціях називали найчастіше білоруськими або перехідними білорусько-українськими. Раніше вже з'являлися видання, у яких говірки околиць Більська-Підляського, Сім'ятич та Гайнівки однозначно звалося українськими. На увагу заслуговують, перш за все, надзвичайно ретельні та дуже високого наукового рівня праці польського мовознавця, професора Владислава Курашкевича. Проте найчастіше, зокрема після Другої світової війни, науковці уникали окреслення «український», що було пов'язано з офіційною ідеологією, яка стверджувала, що україномовні підляшани – це білоруси, а якщо вони білоруси, то їхня мова – білоруська або якась перехідна, але не українська.

Наприклад, згадана вже професорка Антоніна Обрембська-Яблонська ще в 1972 році в книжці «Teksty gwarowe z Białostocczyzny z komentarzem językowym» («Говіркові тексти з Білосточчини з мовним коментарем») писала, що на території Білостоцького воєводства існує чотири слов'янські мови: польська, білоруська, російська та – зовсім дивний курйоз – «білоруська перехідна до української» («język białoruski przejściowy do ukraińskiego»). «Атлас східнослов'янських говірок Білосточчини» показав, що одна третина діалектів регіону – це не якісь мовні гібриди, а українські говірки. І хоча багато науковців, зокрема пов'язаних із білоруським середовищем, надалі пишуть про «перехідні білорусько-українські говірки» на Підляшші, проте вони не можуть обминути увагою «Атласу», як одну з основних праць про говірки на північ від річки Буг.

«Атлас» – своєрідна Біблія українців Підляшшя

Перший том «Атласу східнослов'янських говірок Білосточчини» появився у той час, коли на Північному Підляшші в середовищі підляської молоді зароджувалася українська національна ідея. Молоді люди, що шукали відповіді на запитання «хто ми є?» і «яка наша мова?», сперлися на чітку наукову базу. Насамперед, це була праця білостоцького соціолога Володимира Павлючука «Світогляд одиниці в умовах розпаду традиційного суспільства» («Światopogląd jednostki w warunkach rozpadu społeczności tradycyjnej»), а також діалектологічні публікації, зокрема перший том «Атласу». Тодішній молодий активіст, а зараз журналіст «Української думки» в «Радіо Білосток» Євген Рижик згадує це так: «Початки українського руху на Підляшші – це злам 1981-1982 років. Кожен із нас доходив до українства окремо. У моєму випадку все почалося з книжки професора Павлючука і праць мовознавців міжвоєнного періоду, передусім Курашкевича. Ми проводили тоді різні зустрічі. Юрій Місіюк мав примірник «Атласу», якого я раніше не бачив. Дякуючи цьому виданню, відкрилося багато і для мене, і для інших з нашого середовища. Ми мали наукові аргументи, що наші говірки – українські».

Початок 1980-х – це був час, коли почали відбуватися перші заходи, організовані українським середовищем Підляшшя, в основному молодіжні туристичні рейди. Тоді молоді підляшани вели багато дискусій про культурне, історичне та мовне надбання земель між Бугом і Нарвою, наслідком чого було поступове поширення української ідеї серед інших молодих людей. В результаті це призвело до появи на карті Північного Підляшшя українців як організованої національної групи.

«Це був воєнний стан, – продовжує Євген Рижик. – На початку квітня 1982 року ми поїхали в Бескиди, на Полонини. Юрко Місіюк взяв з собою «Атлас» і ми провели багато цікавих дискусій на тему говірок Підляшшя. Пізніше ми поширювали це видання, зокрема Юрій Гаврилюк робив у багатьох примірниках ксерокопії, і ми їх розповсюджували. У цьому «Атласі» про мову багатьох наших місцевостей на території між Бугом та Нарвою написано, що вона українська. Це дуже нервувало студентів білоруської філології Варшавського університету, де навчалося багато осіб з околиць Гайнівки і Більська, з якими ми вели тоді дискусії. Думаю, що ця збірна праця мала великий вплив на нас, тодішніх студентів, на нашу свідомість. А ми ці знання поширювали далі під час культурних заходів, вогнищ для нашого підляського народу».

«Атлас східнослов'янських говірок Білосточчини» став своєрідною Біблією українства для багатьох підляшан не лише на початку 1980-х, але також для наступних молодших поколінь, які шукали відповіді на запитання про свою національну ідентичність.

«Я не був у тому поколінні, яке відкрило «Атлас говірок» і на цій основі почало замислюватися над власною ідентичністю, – пояснює Андрій Давидюк з Білостока. – Це робило покоління перед нами, котре якось відкрило для себе цю публікацію, що ж не була загальнодоступною. Я з «Атласом» зустрівся тоді, коли вже знав, ким є. Це було підтвердження моїх думок і думок моїх друзів. Для нас цінним було те, що це праця польського наукового інституту, людей з-поза українського середовища, зокрема науковців, які вважали себе білорусами. Тому це було об'єктивне джерело інформації. Я сканував цей перший том, давав знайомим, ми вели на тему українських говірок дискусії. Для нас, людей, що мають вищу освіту, шукають і критично до всього підходять, «Атлас» однозначно був дуже важливою публікацією».

Андрій Давидюк продовжує: «Зараз у нас є інтернет, і все, про що ми думали у 80-х чи 90-х роках, є загальнодоступним. Я й сам маю величезну колекцію карт українських говірок, знайдених саме в інтернеті. А тоді треба було добре пошукати, щоб знайти «Атлас» у бібліотеках. Усі такого роду книжки передавалися з рук в руки. Нещодавно вийшов репринт першого тому, я купив 20 примірників і дуже хутко розповсюдив його серед наших людей».

«Атлас східнослов'янських говірок Білосточчини» мав велике значення не лише для вивчення говірок Підляшшя, але також став науковою базою, на яку сперся молодий український рух. Українська ідентичність у регіоні формувалася як результат усвідомлення, що не тільки історія й культура, але також і мова – це елемент загальноукраїнського надбання. Можна сказати, що поява цієї публікації стала певним культурологічним явищем, важливим з точки зору відродження української національної ідентичності на Підляшші. Для багатьох, сьогодні національно свідомих українців, також для авторки цієї статті, саме ця книжка була першим виданням, яке спонукало до пошуків своєї /справжньої національної ідентичності, опертої не на стереотипі «православний = білорус», а на наукових основах. Пишучи про українців Північного Підляшшя як про певний феномен, не можна не згадати цю публікацію, яка має не лише наукове, а й суспільне значення. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

ЮВІЛЕЙ

Ювілей Івана Златокудра – 90 років

«Для мене поезія є метафорою краси»

Без пера, думаю, легше людині жити. Кажуть, більше людей, які пишуть, ніж тих, хто бере в руки книжку, а тих, котрим у задоволення читати вірші, – зовсім небагато.

Гадаю, що з мого поетичного доробку, звертаючи увагу на художню вартість творів, вдалося би скласти збірку з 90 старанно вибраних віршів. Тобто, один вірш на кожний рік життя.

Для мене поезія є метафорою краси, добра і любові; шукаю її в поетичних творах митців слова. Я – пантеїст, тому пробую знайти її також у природі, котра була і є першоджерелом натхнення для усіх видів мистецтва.

Я кохаю свій чудовий Винниківський ліс, він обдарував мене силою своїх дерев. Вікна мого дому, відверненого плечима до сходу, дивляться на цей близенький, подати рукою, ліс, що на трьох взгірках. Цей ліс був моїм другом, місцем забав з малими ровесниками, стежок до жовтоводних глинянок, де я вчився плавати, і до великого ставка на сонячній Забаві. В час війни ліс дозволяв мені підкрадати взимку дерево для хатнього тепла. В післявоєнні вже юні й молоді роки під зеленими кронами лісових дерев написалися вірші любовні і тут поцілувався з коханою.

Важливими для мене були вірші Остапа Лапського, друковані в «Нашому слові» в 60-х роках. Вони служили мені прикладом граматики і зразком живописності віршового твору. Я не «мавпував» його, але щось корисне з прочитаного залишалося в моїй підсвідомості. Він про це не знав, бо не був зі мною у частому листуванні, але якось прислав мені збірку своїх творів.

В перші післявоєнні роки, коли я був учнем української десятирічки у Винниках, були у нас вчителі, які прибули на Львівщину з-над Дніпра. Вони володіли й говорили гарною українською мовою. А сьогодні у своїй, не радянській державі українці б'ють у дзвони, на сполох, бо українську мову переважає російська. Мине ще пару десятиліть, і хто тоді, крім галичан, протягне руку по українську книжку? Перебільшення? Може й дійсно, це надмірний песимізм, але чи він не безпідставний?

Про місто Львів завжди говорилося тепло. Проте своє післявоєнне п'ятнадцятирічне на «ти» з обласним центром не згадую з приємністю. Люд, обдарований баладотворчим пісенним хистом і непідробним львівським говором, завжди творив чудову ауру міста. Ні влада, ні наган не могли примусити мовчати неприхильний радянщині львівський сарказм. Влітку 1941 року Львів опинився в німецьких руках – і львів'яни сміялися тепер з гітлерівців. Міняли переможці прапори на вежі львівської ратуші на свої, називали по-своєму вулиці і площі, а Львів зі своєю кунштовною архітектурою і старим бруком залишався собою. Аж настав кінець війни з німцями. Перед тим гітлерівці знищили усіх львівських євреїв, а після війни покинули Львів поляки, переселені до Народної Польщі. Львів втратив назавжди свій фасон, свою душу, свій говір. Залишилося холодне, птахами покинуте місто. ■

Іван ЗЛАТОКУДР

***Іван Златокудр** (Jan Wreciona) – поет, член Спілки польських літераторів Вроцлавського осередку. Народився 7 квітня 1930 року у Винниках під Львовом. Живе у Польщі з 1959 року, з 1972 року – в місцевості Куніце Лігницьке. Закінчив Львівський зооветеринарний інститут (1956 рік), отримав юридичну освіту у Вроцлаві (1970 рік). З 1960 року працював спеціалістом із сільського господарства в адміністрації державних сільгосппідприємств, а з 1976 року – юридичним консультантом. Видав численні збірки віршів, друкувався у «Нашому слові» (з 1961 року) та інших виданнях, здійснював переклади віршів польських поетів на українську мову та української літератури на польську мову. Вірші поета перекладали Тадеуш Хрусьцєлєвський, Зиґмунд Юзеф Рибак, Едвард Зих.*

eprasa.pl c154bc7f64

КУЛЬТУРА

Шевченківська премія 2020:
що слухати, дивитись та читати

Національна премія України імені Тараса Шевченка – доказ того, що з українською культурою все досить непогано, а навіть дуже добре. Колись вона тхнула радянщиною, потім стала академічною, але вже кілька років тримає нову якість і відзначає вкрай самобутніх творців-новаторів, якими б не погордував сам Тарас Григорович. Інтелектуальні і художні шедеври, все свіже і авангардне, що демонструє рівень творчої кондиції українців. Це найкраще, що з'являється в українській культурі не лише протягом даного року, але й взагалі.

Цьогорічне проголошення лауреатів Шевченківської премії, яке відбулося на зламі лютого і березня, не розчарувало найвимогливіших любителів української культури. Не популярність чи інший комерційний показник мав тут вирішальне значення. Творчість усіх авторів, нагороджених премією, є колосальним поштовхом до роздумів над українським сьогоденням, а також якісним зразком того, як неординарно віддзеркалювати минуле.

Лауреати Шевченківської премії 2020 у відповідних категоріях:

- Візуальне мистецтво: фотографія «Карусель» (Олександр Глядєлов)
- Музичне мистецтво: альбом «Шлях» (гурт «ДахаБраха»)
- Театральне мистецтво: опера-реквієм «Йов» (проект NOVAOPERA, композитори Ілля Разумейко, Роман Григорів, режисер Влад Троїцький)
- Література: поезія «Бабин Яр. Голосами» (Маріанна Кіяновська), есеї «Так, але...» (Тарас Прохасько)
- Публіцистика і журналістика: репортаж «Дівчата зрізають коси» (Євгенія Подобна)

Чесно кажучи, кожен з лауреатів заслуговує на окрему статтю, проте – чи є щось, що поєднує на перший погляд зовсім різну творчість цих авторів? Це, безумовно, період, в якому всі вони творять, тобто час, коли їхню країну підточує несподівана війна.

«Карусель», «Шлях», «Йов»

▲ Фото Олександра Глядєлова (ukrinform.ua)

Аналогові, чорно-білі фотографії Олександра Глядєлова, фотожурналіста, який висвітлює воєнні події з усіх неспокійних закутків світу, показують емоційні кадри розстрілу Майдану, побут воїнів донбаських окопів чи життя в населених пунктах окупованої території.

▲ Фрагмент опери «Йов» (джерело – opera.com.ua)

Альбом «Шлях» музичних авангардистів з етногурту «ДахаБраха» сконструйований на основі давніх українських пісень з семи регіонів України – від Вінниччини до Луганщини. «ДахаБраха» використовує музичну спадщину різних місцевостей, виловлює їхню співзвучність та популяризує українську творчу стихію, де тільки можливо.

Як і «ДахаБраха», театральний проект NOVAOPERA з оперою-реквієм «Йов» теж об'їхав половину Європи. До біблійної книги Йова безупинно звертаються художники різних епох, щоб розказувати її своїми устами. Вона драматична, сповнена болем, але пояснює, як жити після найбільшої втрати. Так і композитори Ілля Разумейко та Роман Григорів, а також режисер Влад Троїцький скупою формою дають промовляти змісту: тексту Біблії та дивовижній музиці.

«Бабин Яр. Голосами»

Вірші Маріанни Кіяновської безпосередньо стосуються історичних подій – погрому київських євреїв у Бабиному Яру в 1941-43 роках. Написані від першої особи, вони озвучують сильні відчуття: страх і біль, тобто те, що є спільним для всіх живих творінь у передчутті неминучої, раптової смерті. Вірші вводять в настрій загрози, непевності, зникнення надії, очікування кінця.

вірш яким кричу тому що можу
тільки це робити тільки це
вірш який роботу робить Божу
а тоді роздряпує лице
зведене судомою до кості
вірш приймаю з болем як удар
вірш ненатлий вірш у високості
йду з ним як рахиля в бабин яр
сине туги вірше беньяміне
сам у полі воїн сам же й рать
в кублах сліз отруйне кровоспинне
але букви стигмами горять

Авторка своєю поетичною збіркою докладає вагомий художній внесок до опису теми Голокосту в Україні. Її вірші пронизані сокровенним даром емпатії та дають слово тим, кого хтось позбавив можливості говорити від себе, у кого були особливі імена, родичі, діти, свої характери і обірвані плани. Читаючи ці вірші на відстані 80 років від подій, читач взувається в чоботи тих, кого ведуть на розстріл.

«Так, але...»

Вже у передмові до нової збірки есеїв Тараса Прохаська, літредактор Олександр Бойченко дорікає автору, що той мав написати роман, але ухилився і видав щось таке під заголовком «Так, але...». Втім, хоча нова книга не те, чого всі очікували, вона неодмінно захопить притаманною автору, «прохаськовою» чоловічою ніжністю, щирістю та уважністю у спостереженні за довколишнім світом. Прохасько, входячи вже у вік, який можна назвати поважним, стає таким собі українським народним філософом. Перечитуючи його короткі есеї чи оповідання, спершу складається враження, що автор загубився в лабіринтах побічних доріг, та моралі не буде. Проте вона є завжди, і завжди приховується в нюансах речень, в тіні, в глибині усієї картини.

«У дитинстві мені подобалося, як мій тато вживав слово „не пощастило". А в мене було інакше. Я був переконаний, що мені страшенно пощастило, бо я є українцем. Я справді вважав, що це є незаперечним, нездоланним щастям (...).

Як виглядає пекло, я побачив у підлітковому віці, коли щось таке сталося у моїй голові, що я майже два тижні думав по-російськи. Я розумів, що варіюю, що це кінець, що мені не пощастило. А через два тижні – коли забурення минуло – я на собі пережив воскресіння (...).

Потім я дізнався про свого рідного діда, татового тата, який не був українцем. І зрозумів, що у моїй особистій історії був закладений шанс також стати не українцем. А пощастило мені саме тому, що не пощастило йому (...)».

Прохасько розповідає свої власні історії: про прогулянки з дитячим візочком вулицями Франка, про смачні і несмачні сніданки, про звичаї старих людей та як росте мала людина, гру в бадмінтон, своє регіональне м'яке «ль» у слові «балкон», спиртові заводи та літниська в Карпатах. У Прохаська все солодко-солоне, міниться у відтінках, у світлі сонця, яке впадає у вікно хати в післяобідню пору крізь стару бавовняну фіранку. Ці твори поетичні, інколи смішні, інколи сумні, а інколи як у житті – змішані, бо не можна їм приписати одну просту емоцію.

Кожен, хто візьме в руки «Так, але...», читаючи прохаськові історії, пригадає щось своє, призабуте, закопане десь далеко у пам'яті. Ця невеличка книга, невідомо чому, але стає близькою для душі вразливого читача. Вона зупиняє, відкриваючи ширше його очі на банально-небанальні відтінки найбільш сірої буденщини.

«Дівчата зрізають коси»

Колись дівчата зрізали коси, коли вінчалися, а волосся прикривали хустиною. Сьогодні дівчата зрізають коси, коли їхнє волосся не вміщається під балаклаву і шолом. Євгенія Подобна, журналістка і воєнна кореспондентка, своєю збіркою спогадів 25 жінок, які взяли в руки зброю і пішли воювати поруч з чоловіками на Донбасі, доказала, що у слова «патріотизм», як і у слова «захисник», немає статі. В більшості з них – діти, батьки, чоловіки та інші близькі, які чекають вдома, поки вони захищають Україну.

джерело old.uinp.gov.ua

Ці жінки не з тих, справа життя яких – варити борщ, хоча були й такі, що поїхали на фронт, аби працювати на польовій кухні. Це також не ті, які боялися «прибрати» ворога, хоча спочатку між вистрілами відвертали зброю до неба, щоб випадково не підстрелити побратима. Лише деякі з них професійні військові, більшість починала з добровольчих батальйонів одразу після Майдану. Деякі їздили на Донбас як журналістки або волонтерки і бачили, що там кардинально не вистачає людей. Були жінки, яких мобілізували з огляду на вміння і досвід: фінансистки і лікарки. Вони ставали командирами, працівницями штабу, військовими медиками. Були і ті, головним завданням яких було супроводження «двохсотих» та передача їх родині, або ті, в яких добрий зір та терплячість, – ці дуже скоро ставали відмінними снайперками.

«Ми щойно приготувалися вечеряти — і тут починається обстріл, причому такий конкретний. До нас прилетіло, балка тріснула, ми повибігали. А один боєць у цей час мився в душі. І от прибігає він, матюкається, брудний увесь, спіднє — задом наперед. І розповідає: «Я вискочив, біжу в укриття і згадую, що в нас же баба на опорнику, треба труси надіти. І починаю ж одягати білизну на бігу. Та не побачив, задом наперед надів, поки надягав — упав...» І отак, мокрий та брудний, уже добіг до нас».

Важко писати про війну, яка відбувається прямо зараз, немає відповідного часового простору до оцінки подій. Проте книга «Дівчата зрізають коси» скомпонована надзвичайно адекватно. Розповіді головних героїнь дуже щирі, наповнені колосальним досвідом перебування на першій лінії боротьби та чітким усвідомленням «за що нам боротися». Тут немає порожнього плачу, голосіння, розпачу – хоча після того ж Іловайська життя ніколи не буде таким самим. Буває і сміх, і туга, бо війна – це теж життя. Тільки повертатися з неї важко, кажуть дівчата. Бо вона не закінчується, і весь час хтось інший триматиме варту.

* * *

Цьогорічне вручення премій, що пройшло 9 березня у Львівській опері в голлівудському стилі, викликало суперечливі відчуття. Президент Володимир Зеленський у своїй промові згадав слова Вінстона Черчилля, який під час війни не скорочував витрати на культуру, бо культура – це душа нації та саме її треба захищати. Хочеться вірити, що це не порожні слова, і найперші ж важкі обставини не стануть для цих слів жорстким випробуванням. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

Посилання на легальні джерела, де можна знайти твори лауреатів Шевченківської премії 2020:
Опера «Йов»: www.youtube.com/watch?v=0AWFrzRNEBQ
«Бабин Яр. Голосами»: archive.org/details/Babynyar/mode/2up
«Дівчата зрізають коси»: old.uinp.gov.ua/ebook/divchata-zrizayut-kosi-kniga-pro-zhinok-na-viini
Окремі есеї Тараса Прохаська, які увійшли до збірки «Так, але...»: zbruc.eu
«ДахаБраха» альбом «Шлях»: www.youtube.com/watch?v=sia4C08nve4

eprasa.pl c154bc7f64

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

«СПІЙМАТИ КАЙДАША», МІНІСЕРІАЛ (12 СЕРІЙ), КОМЕДІЯ, ДРАМА. РЕЖИСЕР: ОЛЕКСАНДР ТІМЕНКО, СЦЕНАРИСТКА, ШОУРАНЕРКА: НАТАЛКА ВОРОЖБИТ. У ГОЛОВНИХ РОЛЯХ: ВІКТОР ЖДАНОВ, ІРИНА МАК, ТАРАС ЦИМБАЛЮК, ГРИГОРІЙ БАКЛАНОВ, АНТОНІНА ХИЖНЯК, ДАРИНА ФЕДИНА, ЮЛІЯ ВРУБЛЄВСЬКА. ПРЕМ'ЄРА НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ: 2 БЕРЕЗНЯ 2020 РОКУ.

«Спіймати Кайдаша» – у тому місці і в той час

Аж до березня цього року я не надто цікавилася серіальним українським життям. Мені повністю вистачало того, що на екрани виходить багато якісних та цікавих українських повнометражних фільмів. І ось моя стрічка на Фейсбуці від початку березня починає просто «горіти» позитивними відгуками про новий український серіал «Спіймати Кайдаша». Практично жодного негативу, самі хвалебні рецензії. Звісно ж мене, як кіноманку і журналістку, одразу зацікавило, в чому успіх цього сучасного переспіву твору класичної української літератури «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького. До речі, якщо хтось поділяє мою палку любов до цього письменника, рекомендую прочитати роман Петра Яценка «Нечуй. Немов. Небач» – рецензії дуже позитивні.

Отже, у чому такий шалений успіх 12-серійного серіалу про життя родини в сучасному українському селі?

Все нове – добре забуте старе, або Велосипед вже вигаданий, його треба лише відремонтувати та відшліфувати

Повість «Кайдашева сім'я» творці серіалу взяли лише за основу та повністю перенесли на сучасний ґрунт. І все-таки цей літературний твір, у якому вже закладені основні риси головних персонажів, драма, іронія, послужив дуже гарним фундаментом для серіалу. Такий творчий підхід добре вписується у сучасні культурні тенденції. Вийшло вельми модно, постмодерно та свіжо. Крім того, перегляд «Спіймати Кайдаша» мимовільно заставив багатьох українців повернутися до оригінального твору і ще раз (а може вперше) його прочитати. Насправді, дуже цікаво порівнювати серіал і повість та шукати якісь спільні й відмінні риси.

Команді, що працювала над серіалом, повністю вдалося не лише успішно адаптувати твір Нечуя-Левицького у кінематографі, а зробити його окрему візію. Цікаво, що хоча поміж оригінальним твором і «Спіймати Кайдаша» пролягає багато років, але деякі речі залишилися незмінними. Наприклад: вічний конфлікт поколінь, сільська традиція пліткування про все і всіх, загальний осуд когось, чия поведінка вибивається із «пристойних норм», навіть ставлення до жінки в сучасному селі надалі залишається багато в чому архаїчним та стереотипним. Тому серіал про сучасність загалом розкриває багато ментальних проблем, комплексів, які українці тягнуть за собою цілими століттями.

Реалістичність, правдивість серіалу, натуральна гра акторів

Лише розпочавши перегляд першої серії, одразу розумієш, усе виглядає максимально природньо, життєво, органічно. І це саме те, чого так часто не вистачає українському кінематографу. Я ніколи не жила в селі, їздила хіба маленькою влітку до бабусі і дідуся у Галич, що як маленьке місто має багато сільських рис.

Я наче й не до кінця знаю, яке воно, те справжнє життя у селі, але дивлячись «Спіймати Кайдаша», чітко усвідомлюю, що мене точно не дурять. Можливо, згущують фарби у певних ситуаціях, загострюють навмисне якісь стереотипи, гіперболізують окремі деталі, але все це робиться органічно і не створює відчуття штучності, а у підсумку викликає сильні емоції.

Що підкуповує глядача від самого початку і додає усьому, що бачимо на екрані, пронизливої правдивості – це гра акторів. Непросто стрибати постійно від комізму до трагізму, а саме це актори і роблять. Увесь серіал – це життєва трагікомедія. Кожен персонаж постійно балансує поміж смішним і сумним, добрим і поганим. Насправді важко виділити когось найкращого із головних акторів, адже у своїх персонажів втілились бездоганно всі. З найновіших відгуків та рецензій помітно, що багатьом глядачам до душі найбільше припав персонаж норовливої, емоційної дружини старшого сина Карпа – Мотрі у виконанні акторки Антоніни Хижняк. Мотря – справді дуже колоритна та неоднозначна. А проте усі інші герої їй не поступаються. У мене фаворит змінювався протягом усіх 12 серій. Спочатку дуже сподобався молодший син Лаврін у виконанні Григорія Бакланова. Можливо тому, що ще свіжі враження від фільму «Пекельна Хоругва, або Різдво Козацьке» за сценарієм Сашка Лірника, де Бакланов дуже реалістично зіграв роль дотепного, безстрашного козака Семена. Згодом мене почав захоплювати персонаж матері сімейства Марійки Кайдашихи (Ірина Мак). А до кінця серіалу я вже встигла злюбити, перелюбити, розчаруватись, зневажити, навіть трохи зненавидіти і знову полюбити усіх героїв. Настільки вдало творцями серіалу продумані ці емоційні каруселі, а акторами втілені, що саме вони й приковують увагу від початку до кінця.

До речі, персонажі «Спіймати Кайдаша» розмовляють специфічною мовою, можна сказати, суржиком. Я зауважувала негативні відгуки саме з приводу цієї говірки, навіть думала, що під час перегляду моє «галицьке вухо» така мова дратуватиме. Проте мені це не заважало, а якось навпаки – було навіть цікаво вслухатись. Багато реплік завдяки цьому суржику звучало дотепніше, колоритніше.

Багатошаровість, символічність, неоднозначність

Буває таке, що в один культурний продукт хочуть помістити все й одразу, і з цього у підсумку виходить хаос і несмак. А буває, що начебто у невеликому, звичайному, навіть масовому проекті, розрахованому на пересічного споживача, усього так багато, що аж голова спочатку йде обертом, але воно смакує добре – як вдалий коктейль, після якого буде багато емоцій, але не буде важкого похмілля. Ось таким «добре змішаним» проектом є «Спіймати Кайдаша». Його творці у дванадцять серій вмістили не лише 9 років з життя емоційної української родини (2005-2014), показуючи нам їхні особисті драми, але й вдало розкрили багато інших тем. На екрані, окрім любовей, зрад, жадібності, егоїзму, самопожертви, заздрості, пристрасті, ми побачимо політичні зміни в країні та ставлення до них героїв. Конфлікт двох братів Карпа (Тарас Цимбалюк) і Лавріна символізує поділ українців на два табори, який у свій час потрохи вимальовувався ще під час двох Майданів, вилився в українсько-російську війну і триває досі.

У серіалі також зачіпається проблема ролі жінки в сучасній Україні, зокрема у селі. Чого тільки вартує фраза мами сімейства Марійки Кайдашихи про те, що вона якось ніколи не думала, чого хотіла для себе, бо її так ніхто не навчив. Або коли Омелько Кайдаш сказав про свою невістку Мелашку (Дарина Федина), яка покинула його сина, щось на зразок: це жінка, хіба вона соображає, що хоче. Коли живеш у великому місті, де більшість жінок тепер роблять успішні кар'єри, мають великі можливості, нічим не поступаються чоловікам, забуваєш, що у маленьких селах в Україні досі на роль жінки часто дивляться дуже стереотипно, зверхньо, за принципом «вибір без вибору». «Спіймати Кайдаша» про це нагадує.

Тут немає жодного однозначного персонажа, немає стовідсотково добрих і поганих, кожен герой – це цілий букет рис, емоцій, мотивацій. Один із наскрізних символів серіалу вдало підмітила у себе у відгуку про серіал на Фейсбуці науковиця, журналістка Ольга Ткаченко: «Найголовнішим символом для мене став Омелько Кайдаш. Глядач побачить у ньому символ якоїсь вічності та мудрості – він сто разів був на грані смерті, однак постійно вивертався, як суха грушка, яку хочуть зрубати, але вона все вислизає з-під сокири. Попри своє пияцтво – саме від Омелька ми чуємо, не часто звісно, але певну життєву мудрість. А його численні повернення до життя зробили його символом відродження, дива, надії». І справді, символ грушки, що росте у дворі, довгий час не родить і яку хоче зрубати Мотря, є наскрізним у серіалі. Зрештою грушка починає давати плоди, а голова родини Омелько (Віктор Жданов) і собі вкотре повертається до життя. Може, дійсно, як і наша країна – то занепадає, то відроджується. Думаю, також символічним і невипадковим є те, що події повісті «Кайдашева сім'я» розгортаються декілька років після скасування кріпацтва, а сюжет «Спіймати Кайдаша» бере свій початок у 2005 році, рік опісля Помаранчевої революції, яка також стала своєрідним звільненням українського народу від небажаної влади і відвоюванням своїх прав і свобод.

Робота команди, увага до деталей

Відчувається, що над серіалом уважно працювали. Більшість деталей продумані до дрібниць. Від російської попси, яку слухають на «мєсних» дискотеках, і до спортивних штанів, вдягнених під мешти головними героями. У «Спіймати Кайдаша» ви не побачите ідеальної картинки, ви побачите живу і правдиву, не завжди милу та приємну нашому смаку реальність. З впевненістю можу сказати, протягом перегляду серіалу я багато сміялась, але і плакала також не раз. Мені здається, культурний продукт добрий, коли викликає багато різних емоцій. «Спіймати Кайдаша» однозначно викликає.

Сценаристкою та шоуранеркою[1] серіалу є українська драматургиня, режисерка, сценаристка, кураторка Наталка Ворожбит. У її творчому резюме багато п'єс, сценаріїв для фільмів та серіалів. Останні відомі роботи, що мали багато схвальних відгуків, – це «Кіборги» (2017) та «Дике поле» (2018). Разом із режисером Олександром Тіменком та іншими учасниками творчої команди сценаристці вдалося створити кінопродукт, на який, як виявилось, українські глядачі довго чекали. На що саме чекали? На мій погляд, на щось своє, знайоме, рідне, гротескне до кольок в животі і сумне до сліз. У одному з інтерв'ю Антоніна Хижняк (Мотря) розповіла, що великою запорукою гарного результату було те, що на знімальному майданчику панувала дуже вільна, творча атмосфера, яка давала акторам розкриватись і креативно втілюватись у своїх персонажів. Можливо, власне це також створило ефект тої природності та натуральності, яку ми бачимо в серіалі.

«Спіймати Кайдаша» – це розповідь про людські відносини звичайних людей у невеликому спільному просторі. Події в ньому розвиваються динамічно. Гарному враженню сприяють чудові краєвиди природи і вдала музика (зокрема частиною саундтреку виступає чудова «ДахаБраха»).

Щоправда, на мою суб'єктивну думку, останні декілька серій трохи вибиваються із загального ритму серіалу. Наче починає «мигати» перед очима прискорений варіант подій та пов'язаних з ними емоцій. Можливо, варто було зняти більше серій. Заключна частина видається загалом найслабшою, не до кінця розкритою, вона програє на фоні всього серіалу. Ймовірно, творці «Спіймати Кайдаша» зробили відкритим фінал, бо планують продовження?

Отож, якщо ви втомились від серіалів з «Нетфліксу» чи скандинавських детективів або просто хочете чогось «свіженького», перемкніться на щось максимально близьке і просте, що так насправді може розповісти вам багато цікавого, не лише загалом про український менталітет, але й про вас самих. ■

Дарина ПОПІЛЬ

Фото-колаж з Вікіпедії серіалу

1. Шоуранер (англ. Showrunner) — термін у американському телебаченні, що українською означає виконавчий продюсер, який відповідає за основний напрямок і розвиток проєкту. Шоуранер зазвичай поєднує обов'язки сценариста, виконавчого продюсера і редактора сценаріїв.

eprasa.pl c154bc7f64

Загальноосвітня школа № 4 в Лігниці оголошує набір учнів до 1 класу і 7 класу початкової школи та до 1 класу ліцею на 2020/2021 навчальний рік

Рекрутаційна пропозиція 2020/2021 – 4-річний загальноосвітній ліцей.
Ми плануємо набрати один клас, програма якого буде включати такі профілі згідно вашого вибору: • **біологічно-хімічний** • **екологічний** • **економічний** • **політехнічний**.

Відійшли...

Після довготривалої хвороби на 83-му році життя упокоївся уродженець села Губинок на Томашівщині, вигнанець з рідних земель у 10-річному віці, на Вармію та Мазури (с. Дує, а потім Кентшин)

б. п. Михайло Кулешка

Схиляємо голови в скорботі і висловлюємо співчуття

Дружині Покійного Юлії Кулешці з Кентшина та синам Богданові, дочкам Ірені та Анні і всій родині.

Хай нерідна мазурська земля буде Покійному пухом.

Ольштинський відділ ОУП

Єднаємось у скорботі і молитві та висловлюємо глибокі співчуття **Євгенові Нозі з родиною** з приводу смерті мами

† Анастазії Ноги

з дому Гарасим.
Б. п. Анастазія жила у Старому Люблинці.
Вічна Їй пам'ять!

Управа гуртка ОУП в Банях-Мазурських

7 квітня 2020 року
85-ліття від дня народження відзначає
Пані Ірина Снігур
довголітня заслужена вчителька та директорка українського ліцею в Лігниці.

85-ліття

Шановна Пані Професорко, вітаємо Вас з цим гарним святом! Бажаємо Божої благодаті, довгих років життя сповнених міцного здоров'я та невичерпної енергії. Нехай збуваються Ваші мрії, а поруч будуть дорогі й кохані і люди, близькі друзі.

Українське вчительське товариство
Відділ у Перемишлі

Крила

А й правда, крилатим ґрунту не треба.
Землі немає, то буде небо.
Немає поля, то буде воля.
Немає пари, то будуть хмари.
В цьому, напевно, правда пташина...
А як же людина? А що ж людина?
Живе на землі. Сама не літає.
А крила має. А крила має!
Вони, ті крила, не з пуху-пір'я,
А з правди, чесноти і довір'я.
У кого — з вірності у коханні.
У кого — з вічного поривання.
У кого — з щирості до роботи.
У кого — з щедрості на турботи.
У кого — з пісні, або з надії,
Або з поезії, або з мрії.
Людина нібито не літає...
А крила має. А крила має!

Цей прекрасний вірш Ліни Костенко даруємо Вам, **Пані Ірино Снігур**, з нагоди 85-ліття з дня народження. Найщиріші побажання, які сьогодні линуть до Вас з тисячі сердець учнів, що розпочали свій життєвий шлях під Вашими крилами у лігницькому ліцеї.
Ми вдячні Вам за цей час, турботу і формування нас як людей і як українців.
Міцного Вам здоров'я, щастя в особистому житті, сил та радості і Божого благословення на многії, многії літа.

Ваші вихованці, згуртовані в Товаристві
IV загальноосвітнього ліцею в Лігниці

Сердечні вітання з нагоди 90-річчя від дня народження відомому поетові та перекладачеві **Іванові Златокудру** бажають члени Національної спілки письменників України:
Міля Лучак, Іван Киризюк, Тадей Карабович, Юрій Гаврилюк та Женя Жабінська

90-ліття

Іван Златокудр

* * *

то не дятел довбе кору
і не ехо грає

у карпатах хатній ворог
зелен ліс рубає

приведе овець до водопою гуцул
й гляне

коли в кирницях заморених
води не стане

то не дятел стука
та не полонина ехом грає

хатній злодій у карпатах
зелен ліс рубає

* * *

із піднебесного взгірка збігаючий ліс старий
де звив собі дім у дірявій кишені дерева
птах

пристає серна
і вітер тихо підходить на пальцях
коли казковий цей птах-співак
співа співа

лиш лихий карлик
лісокрад невсипущий
не поклав топора

* * *

звабила вітра яблукаста коханка
солодощів збанками

ковтнувши хильцем зрілості із повного келиха
війнув до нагітки вітер-метелик

випало дзеркало з руки
розбилось об камінь

Передплата «Нашого слова» на 2020 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	**4,00** зл + поштові оплати	**85,00** зл	**170,00** зл	**340,00** зл
3 примірники і більше	**4,00** зл без поштових оплат	**52,00** зл	**104,00** зл	**208,00** зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	**4,00** зл + поштові оплати	**95,00** зл	**190,00** зл	**380,00** зл
10 примірників і більше	**4,00** зл без поштових оплат	**52,00** зл	**104,00** зл	**208,00** зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл	**580,00** зл
64,00 фунти **73,00** євро	**128,00** фунтів **145,00** євро
АВІАПОШТА	
340,00 зл	**680,00** зл
75,00 фунти **85,00** євро	**150,00** фунтів **170,00** євро

КАНАДА

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл	**580,00** зл
113,00 дол КАНАД.	**225,00** дол КАНАД.
АВІАПОШТА	
340,00 зл	**680,00** зл
128,00 дол КАНАД.	**255,00** дол КАНАД.

США, АВСТРАЛІЯ

Півроку	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА	
290,00 зл	**580,00** зл
83,00 дол США	**165,00** дол США
АВІАПОШТА	
340,00 зл	**680,00** зл
98,00 дол США	**195,00** дол США

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.
Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego –** Paweł Łoza, **sekretarz –** Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy –** Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), **redaktor stylistyczny –** Olga Rusina, **redaktor techniczny –** Olga Michaluk, **prenumerata, reklama –** Łesia Korostatewycz.
Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,
Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Słowo"
Druk: Drukarnia „Efekt". **Nakład** 2700 egz.
Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

ISSN 0027-8254

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH" pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7^{00} – 17^{00}.

eprasa.pl c154bc7f64